

ในช่วงแรกๆของการเก็บข้อมูลผู้เขียนสังเกตจากคำพูดของพีนีหลายครั้งที่แสดงความชื่นชมในตัวของตัวเองอย่างเช่นเรื่องของความแข็งแรงกระด้างอันเป็นบุคลิกลักษณะของตองที่มีผลต่อการเป็นแม่ที่เข้มแข็งและด้วยลักษณะข้อนี้ของตองนั้นพีนีกลับมองว่าเป็นการดีในการเลี้ยงลูกเพียงลำพัง หรืออย่างในกรณีของการกล่าวกับผู้เขียนว่า “แข็งแรงทั้งทรงแม่และลูก” เป็นการสะท้อนวิถีคิดของเจ้าหน้าที่องค์กรรัฐบรรทัดฐานในการดูแลเด็กในคุ้มครองให้แข็งแรงพึ่งตนเองได้ เพื่อต้องการสื่อให้ผู้เขียนรับทราบว่าเป็นการดีในกรณีของเด็กวัยรุ่นเช่นตอง ที่ตั้งครรถไม่พร้อมและอยู่ในสถานคุ้มครองอย่างนี้ การที่ทั้งแม่และเด็กเป็นได้ขนาดนี้ ก็ถือว่าดีมากแล้ว “...ต้องเป็นเด็กฉลาดซึ่งมันต่างกันอีกอย่างอยู่ที่นี้สิ่งยั่วมัน ไม่มีเค้าถึงเก็บลูกไว้กับตัว ถ้าเอากลับไปให้ที่บ้านเลี้ยงหรือส่งไปที่สถานสงเคราะห์จะเสียดาย มันเคยกินนมกันมากับอกถ้าหายไปก็ใจหาย”

จากประโยคข้างต้นนี้ยังสะท้อนให้เห็นวิถีคิดเรื่อง “ความเป็นแม่” ของเจ้าหน้าที่องค์กรรัฐ เช่นพีนีในแง่ที่ว่าเด็กแรกเกิดทุกคนควรได้รับความรักความอบอุ่นและใกล้ชิดกับผู้เป็นแม่ เพราะการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นแม่รูปแบบหนึ่งและผู้หญิงทุกคนพึงมี และความหมายอีกด้านหนึ่งนั้นก็เพื่อเป็นการฝึกให้ตองได้รับรู้ถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อลูกที่เกิดมา “...อีกอย่างถ้าเขาทำกับลูกแบบพวกวัยรุ่นประชดชีวิตเป็นความคิดชั่ววูบเขาก็จะรู้ว่าจะต้องได้รับโทษอย่างไร ถ้าแม่มันหวนกลับไปก็จะรู้ว่าชีวิตมันจะเจออะไร เพราะเจอแบบนั้นชีวิตจึงเป็นแบบนี้ดั่งนั้นมันคงไม่หวนกลับไปอีก” นั่นคือการสะท้อนและตระหนักคาดโทษให้ตองเห็นถึงผลลัพธ์ของการกลับไปสู่วังวนการกระทำผิดซ้ำซากแบบเดิมอีกในฐานะนักสังคมสงเคราะห์ตัวแทนจากรัฐ

3.1.2 ความรู้สึกของตองกับการจัดการวิกฤตของ “การกำลังจะกลายเป็นแม่”

ในหลายบทสนทนาระหว่างตองและผู้เขียนได้แสดงถึงความรู้สึกของตองในวันแรกๆของการเข้ามาสู่สถานคุ้มครองแห่งนี้ ดังเช่น “... ก็ตอนแรกที่เข้ามาก็คิดเลยว่ากูจะหนีแน่ๆ แต่ที่นี้มันเป็นเกาะไรค์กะ ก็เลยคิดว่าถ้ากูหนีก็คงต้องตายแน่ๆ เพราะหนูว่ายน้ำไม่เป็น ตอนมาแรกๆก็ไม่ค่อยได้ฟังครูรอกเค้าให้กินข้าวก็ไม่กิน หนูกินไปได้แค่คำ 2 คำก็ปดคาออกเลย แม่เค้า (หมายถึงเจ้าหน้าที่ประจำองค์กร) ก็เลยเข้ามาพูดกับหนูว่าไม่ต้องเครียดนะ อยู่ไปมีปัญหาไรก็มาปรึกษาได้”

เมื่อกลับไปทีความรู้สึกของตอง เมื่อเธอเริ่มรับรู้ที่ตนเองกำลังตั้งครรถในขณะที่ตัวเองอยู่ภายใต้สถานคุ้มครองของรัฐ ขาดไร้ซึ่งอิสรภาพที่จะทำอะไรก็ได้ตามอำเภอใจ ทั้งนี้ผู้เขียนได้ตั้งคำถามชวนให้เธอคิดว่า หากเมื่อเธอรู้ตัวว่ากำลังตั้งครรถโดยที่ไม่ได้ถูกคุมตัวให้อยู่ในสถานคุ้มครองแห่งนี้เธอจะทำอย่างไรกับเด็กที่อยู่ในท้อง ซึ่งคำตอบที่ได้คือ เธอจะต้องทำแท้งอย่างแน่นอน “... เพราะการที่เราอยู่ที่นี้แห่งหนึ่งคือเราทำอะไรไม่ได้ใช้ไหมคะ ไปไหนก็ไม่ได้ เราจะทำแท้งก็ทำไม่ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีไหนก็ไม่ได้ทั้งนั้น แต่ถ้าอยู่ข้างนอกอย่างเนี่ย จะไปหาหมอ หรือจะซื้อยามาขับเลือดมันก็สามารถทำให้เราได้คือมันมีให้เราทุกอย่างแต่กลับที่นี้มันไม่มีให้เราเลย” สะท้อนว่าภายใต้อาณาบริเวณของที่นี่

ผู้ที่อยู่ในความคุ้มครองไม่สามารถทำแข่งได้

ในวันแรกๆที่เธอเข้ามาก่อนที่จะถูกส่งไปตรวจสุขภาพที่โรงพยาบาล เธอไม่ได้บอกใครเลยว่ากำลังตั้งครรภ์ “...เราก็ไม่บอกใคร จะมีรู้ก็แค่เพื่อนสนิท 4-5 คน เขาก็จะคอยบอกคอยเตือนนู่นนี่หนูสารพัดว่าไม่ให้เล่นแรงๆ เดี่ยวจะบอกแม่แต่หนูก็ไม่สน ก็บอกไปซิ หนูก็เลยมาเล่นแรงๆ เล่นวอลเลย์ เล่นสารพัดกระโดดๆบอกให้มันหลุดซึ่มิงหลุดซึ่มิงไม่หลุดไซ้ใหม่ แล้วคราวนี้เพื่อนหนูเค้าก็เข้ามาว่าพอ มิงหยุดได้แล้ว พอชะมั่ง เดือนสติหนูให้หนูคิดได้ ให้คิดถึงลูกว่านี่ลูกมิงนะถึงไม่ได้เกิดกับคนที่มิงรักแต่ก็ลูกในไส้นะ หนูก็เลยคิดได้ ก็เลยไม่ละ” ซึ่งเหตุผลที่เธอตั้งใจแต่แรกว่าจะปิดบังไม่ให้เจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์รู้ ก็เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า กลัวที่จะต้องอยู่ที่นี้นาน “...เค้าก็ถามว่าแล้วทำไมถึงไม่บอก หนูก็ว่าหนูก็มีเหตุผลของหนูเช่นกลัวการกลับบ้านช้า กลัวต้องอยู่นานอะไรอย่างนี้”

เมื่อต้องรับรู้ได้ว่าตนเองต้องกับคนที่ไม่ได้รัก เป็นการตั้งท้องโดยที่ไม่ต้องการ จึงนำมาสู่ขั้นตอนของการไม่ยอมรับและพยายามทำอย่างไรก็ได้เพื่อให้เกิดการแท้ง “ตั้งใจทำแท้ง แต่มันไม่แท้งให้หนู แต่หนูเกลียดเวลาเดินไปไหนหนูก็จะเดินชนนู่นนี่เพื่อให้แท้งชกท้องบ้าง ไรบ้าง แต่อึดมาก เพื่อนก็รู้ก็จะคอยเตือนตลอดว่าเลิกได้แล้วนะ แต่หนูก็บอกให้เพื่อนช่วยปิดบังจนที่นี้เจ้าหน้าที่ก็ว่าจะรู้ก็ประมาณ 6-7 เดือน” ผู้เขียนจึงถามว่ารูปร่างของท้องไม่มีใครดูออกหรือ “ออกค่ะ ท้องออก เพื่อนบางคนก็จะถามว่าท้องหรือทำไมท้องออก หนูก็จะใส่เสื้อใหญ่ๆ และหนูก็ว่าเพื่อนว่าชอบหาเรื่องหนู เพื่อนก็จะดูไม่ค่อยออก” จากข้อมูลของตองในเรื่องระยะเวลาของการตั้งครรภ์และการเข้ามาในองค์กรแล้ว ผู้เขียนรู้สึกได้ถึงความไม่สมเหตุสมผลตามหลักการความเป็นจริงตั้งแต่ในครั้งแรกที่ได้รับฟังจากปากของเธอแล้ว จนถามย้ำซ้ำๆอีกหลายครั้งถึงข้อเท็จจริงตรงส่วนนี้ พร้อมกับทวนคำถามของเธอให้เธอฟังด้วยว่าผู้เขียนลำดับเหตุการณ์ถูกต้องหรือไม่ จนทำให้เธออธิบายซ้ำไปมาพร้อมกับบ่นผู้เขียนในเชิงเล่นๆว่า “ที่เนี่ยก็ เข้าใจที่หนูพูดไหม” ซึ่งเธอก็ยังยืนยันเหมือนเดิม ว่าตลอดเวลาที่เข้ามาที่นี้เจ้าหน้าที่ไม่ทราบเลยว่าเธอตั้งครรภ์ จะรู้ก็ต่อเมื่อเธอเจ็บท้องใกล้คลอดแล้วเท่านั้น

เมื่อผู้เขียนถามว่าถ้าไม่ได้ติดอยู่ภายในองค์กรแห่งนี้ ต้องจะอย่างไรกับลูกในท้องที่เกิดขึ้น ซึ่งผู้เขียนยังไม่ทันได้พูดจบ ตองก็พูดสวนขึ้นมาทันทีเลยว่า “ทำแท้งเลย ถ้าอยู่ข้างนอกหนูทำแท้งเลย” หลังจากนั้นเธอจึงเริ่มอธิบายเหตุผลของตนเอง “ถึงแม้ว่าเด็กจะประมาณ 5-6 เดือนแต่หนูก็ว่าหนูทำแท้งแน่ ถามว่ารักไหมหนูก็รัก แต่ในเมื่อหนูไม่ได้รักพ่อเค้า...เพราะอีกอย่างหนูก็มีแฟนแล้ว มิงไม่ใช่ลูกที่ถูกรัก” ผู้เขียนจึงถามว่าแล้วเธอเคยคิดที่จะบอกพ่อของเด็กหรือไม่หรือในฐานะที่ตนเองเป็นเด็กวัยรุ่นอยู่นั้น เธอมีความรู้สึกกลัวบ้างหรือไม่ “อูย ตอนนั้นหนูไม่ได้คิดเลยละ หนูว่าเค้าต้องคิดว่าไม่ใช่ลูกเค้า หนูมาใช้บริการ มิงก็ทำงานแบบนี้ อาจเป็นลูกคนอื่น ไม่ใช่ลูกกูแน่ๆ หนูก็เคยคิดนะว่าอยู่ข้างนอกหนูทำแท้งแน่ๆมิงไม่รับกูไซ้ใหม่ งั้นมิงควรต้องตาย คือ ร้อยเปอร์เซ็นต์ทำแท้งแน่นอน” แต่ขณะเดียวกันก็มีอีกเหตุผลหนึ่งที่เธอคิด หากว่าลูกคนนี้เกิดมาจากคนรักของเธอ “... อย่างหนูเคยคิดว่าถ้าลูกคนแรกเกิดมา

ถึงแม้ไม่มีตักแต่ก็ต้องเก็บไว้เพราะเป็นลูกที่ถูกรัก” ซึ่งในข้อมูลส่วนนี้ผู้เขียนขอเพิ่มเติมว่าตองนั้นได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ตนเคยตั้งครรภ์กับแฟนหนุ่มมาแล้วครั้งหนึ่ง แต่เกิดแท้งลูก ซึ่งเธอเล่าว่าขณะนั้นแฟนหนุ่มกำลังต้องโทษติดคุกอยู่ เมื่อเธอบอกแก่เขาว่าเธอได้แท้งลูกขณะเข้าห้องน้ำกลางดึก แฟนหนุ่มมีที่ทำพุดจาโกรธเคืองเธอในทำนองที่ว่าเธอไม่ดูแลลูกให้ดี จึงทำให้เด็กแท้ง เป็นคำยืนยันว่าถ้าเธอท้องกับคนที่รักก็จะไม่ทำแท้งถึงแม้จะเป็นการตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมก็ตาม

ผู้เขียนพยายามเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตอง ณ ขณะนั้น พร้อมกับพบว่า อารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ความเสียใจ หรือร้องไห้ร้องไห้ แต่เป็นความรู้สึกของความโกรธ ความเกลียดชัง ที่เกิดขึ้นและไม่สามารถทำอะไรได้ตั้งใจ “ไม่ร้อง แต่หนูโกรธเกลียด ไม่สนใจ อย่างเพื่อนให้กินนู่นนี่หนูไม่กินเลย หนูไม่บำรุงอะไรทั้งนั้น มึงไม่ใช่ลูกที่ถูกรักไม่เอา มึงจะเกิดทำไมกูไม่ได้รักมึง หนูก็ด่ามัน แต่พอเพื่อนเริ่มเตือนหนูก็เริ่มคิด” ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเธอกับเพื่อนในองค์กรประมาณ 4-5 คน ตองไม่ได้ระบุดังผู้เขียนมากนักว่ามีความสนิทชิดเชื้อดูแลห่วงใยกันมากแค่ไหน บอกแต่เพียงว่าเป็นเพื่อนที่คอยช่วยเหลือดูแลเธอและห้ามปรามไม่ให้เธอทำรุนแรงกับเด็กที่อยู่ในท้อง

3.1.3 เดินหน้าเข้าหาองค์กร แหล่งที่พึ่งพาของแม่ขาว

จากรายละเอียดบริบทชีวิตของแม่ขาวที่ผู้เขียนนำเสนอในบทที่แล้ว ว่าช่วงชีวิตของแม่ขาวนั้นนับตั้งแต่ได้รู้จักกับมูลนิธิองค์กรเอกชนแห่งนี้ คือช่วงเวลานับจากที่ได้นำน้องต้นเข้ารับการรักษาอาการที่ขาจนหายเป็นปกติ และจนกระทั่งมีลูกคนที่ 2 ถึงแม้ว่าในช่วงแรกจะเป็นการติดต่อกันโดยเป็นไปเพื่อให้ลูกได้เข้ารับการรักษาจากโรงพยาบาล ซึ่งยังไม่มีคามผูกพันกับองค์กร หรือการติดขอความช่วยเหลือทางด้านจิตใจมากนัก เพราะหากเมื่อย้อนกลับไปสมัยที่แม่ขาวได้รู้จักพร้อมกับได้รับความช่วยเหลือจากมูลนิธิในคราวแรกนั้น ด้วยบริบทสถานการณ์ในชีวิตตอนนั้น เมื่อแรงสนับสนุนและการมีกำลังในการช่วยเหลือน้องต้น เป็นสิ่งที่แม่ขาวคิดว่าครบครันและญาติพี่น้องชุมชนใกล้เคียงคงไม่สามารถที่จะช่วยเหลือเธอได้ ประกอบกับคนทางบ้านคิดว่าเธอและลูกจะมาเป็นการขอให้อีก เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรความพร้อมด้านเศรษฐกิจในการให้ความช่วยเหลือเช่นเดียวกัน ดังนั้นเธอจึงหวงนึ่งถึงการหยิบยื่นความช่วยเหลือจากพี่หนึ่ง เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิที่เคยกล่าวกับเธอยามเมื่อพบเจอกันครั้งแรกบนรถเมล์สาย 7 ว่า “ขาดี้กรักษาหายได้” เป็นคำที่ทำให้แม่ขาวมีกำลังใจมาก ฉะนั้นแม่ขาวจึงรวบรวมเงินทั้งหมดที่ได้จากการรับจ้างเกี่ยวข้าว เพื่อเป็นค่ารถในการเดินทางนำน้องต้นมาเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลที่ทางมูลนิธิมีเครือข่ายความช่วยเหลือร่วมกันอยู่

“...รู้จักพี่หนึ่งบนรถเมล์สาย 7 ที่เค้านั่งข้างหลัง เค้าสังเกตเห็นเรา เค้าเดินเข้ามาหาเราก่อนเลย แล้วมาพูดว่า “ขาน้องเนี่ยรักษาได้นะ” พร้อมกับให้ที่อยู่ของมูลนิธิมา ซึ่งตอนนั้นเราก็งงไม่รู้ว่าเป็นอะไร ก็ปรึกษาย่าเค้าแล้วก็โรงพยาบาลแถวนี้ ก็บอกว่าถ้าจะรักษาน้องอย่าให้กระดุกแข็งเดี๋ยวจะรักษาไม่ได้ จึงเข้าเผือกทันที เด็กมันผิวบาง ก็จะได้ยินร้อง แต่โชคที่ปู่กับย่าเค้าดีกับพี่ก็จะช่วย แต่พอเค้าไม่สนใจเลย

เหมือนไม่มีลูกกับเมียอยู่ในสายตาเลย ไม่เคยถามไถ่ ... จากนั้นพี่ก็ตัดสินใจจะไปมูลนิธิ แต่ก็มีคนเตือนว่ากลัวถูกหลอก พอมาก็เจอพี่หนึ่งก็สอบถาม ตอนนั้นเรื่องค่าใช้จ่ายอะไรยังไม่รู้จักคิด คือไม่ได้คิดการณืไว้ พี่หนึ่งนัดหมอไว้ให้แล้วที่โรงพยาบาลเลิศจิน ให้ไปติดต่อที่สงเคราะห์ เสร็จแล้วก็จ่ายค่าแท็กซี่ให้พี่ไปโรงพยาบาลเลย”

ภายหลังจากนั้นชีวิตของแม่ขาก็อาศัยการติดต่ออยู่เรื่อยๆ จากองค์กรมาโดยตลอด จนกระทั่งมาอยู่กินใช้ชีวิตกับสามีคนที่ 2 เธอก็อาศัยความช่วยเหลือ เช่นในเรื่องของนมผงสำหรับลูกสาว คือ น่องฝ้ายและเสื้อผ้าที่ได้รับบริจาค จนเมื่อได้มาถึงจุดที่ต้องกลับมาพึ่งพาท้องค์กรอย่างเต็มตัวอีกครั้ง เมื่อต้องประสบปัญหาในครอบครัว เนื่องจากความไม่มีเงิน ไม่มีที่พึ่งพิงใด ซึ่งสามีคนที่ 2 ในตอนนั้นก็ยังไม่มีความมั่นคงให้กับครอบครัวได้ ประกอบกับปัญหาของการถูกแทรกแซงของญาติของฝ่ายสามี จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ครอบครัวแตกแยกเมื่อสามีเป็นฝ่ายถูกกดดันจากปัญหาต่างๆ และหนีครอบครัวไปเสียเอง ฉะนั้นสิ่งแรกเลยที่แม่ขานึกถึงในยามที่ต้องการความช่วยเหลือและพึ่งพิงอย่างเต็มตัวเช่นนี้ ก็คือมูลนิธิหรือองค์กรเอกชนแห่งนี้

3.1.4 ความรู้สึกของแม่ขาว : หนีบุญคุณของ “อดีต” แม่เลี้ยงเดี่ยว

สำหรับความคิดความรู้สึกของแม่ขานั้น หลังจากความเชื่อใจและไว้วางใจที่มีต่อองค์กรทำให้เธอเห็นผลประจักษ์ชัดว่าองค์กรนี้มีแต่การช่วยเหลือที่แท้จริง พร้อมกันนั้นในด้านการได้รับความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆที่ตามมาได้แปลเปลี่ยนความรู้สึกของแม่ขาวไปเป็นบุญคุณที่ตนเองระลึกถึงอยู่เสมอ ดังนั้นในปัจจุบันถึงแม้ว่าสภาพความเป็นอยู่และสภาพจิตใจของเธอและลูกๆจะอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ คือ สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เดือดร้อนแล้ว แต่ก็ยังมีพันธะข้อผูกมัดบางสิ่งที่ทำให้ตัวเธอและองค์กรยังมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่ก็คือ การที่น่องฝ้ายลูกสาวคนเล็กยังคงได้ทุนการศึกษาอยู่ แต่เมื่อผู้เขียนถามว่าถ้าแม้ว่าน่องฝ้ายเรียนจบไม่จำเป็นต้องรับทุนการศึกษาจากที่นี่อีก แม่ขาวจะยังคงติดต่อกับองค์กรอยู่เหมือนเดิมหรือเปล่า ซึ่งคำตอบที่ได้ก็คือเธอจะยังคงเชื่อมต่ออยู่เสมอ เพราะไม่ใช่แค่ในภาพของเชิงรูปธรรมที่ตัวเธอจะสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ดีแล้ว แต่หากแม้มีปัญหาในด้านของสภาพจิตใจเธอจะนึกถึงและขอความช่วยเหลือกับที่นี่ตลอด ไม่ว่าปัญหานั้นจะเรื่องเล็กน้อยเพียงใด ด้วยเพราะในเมืองแห่งนี้ องค์กรคือญาติเพียงผู้เดียวที่เธอสามารถพึ่งพาได้อย่างแท้จริง เป็นแหล่งของคำปรึกษา การเยียวยาทางด้านจิตใจ อันสามารถช่วยให้เธอรับมือผ่านพ้นกับปัญหาวิกฤตต่างๆในชีวิตมาได้ด้วยดี

โดยแม่ขาวเล่าให้ผู้เขียนฟังถึงเหตุการณ์สำคัญที่ทำให้เธอรู้สึกขอบคุณองค์กรมูลนิธิและเจ้าหน้าที่แห่งนี้มาก ที่ช่วยเหลือและแก้ไขวิกฤตทั้งทางด้านจิตใจและเศรษฐกิจให้กับเธอ อย่างในตอนที่เกิดปัญหาระหองระแหงกับสามีคนที่ 2 ในเรื่องการเงิน เธอตัดสินใจนั่งรถจากนครปฐม หอบลูกทั้ง 2 คนเพื่อมาองค์กรมูลนิธิ มาหาพี่เจน “...ที่นี้พอเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับแฟนมากเข้าๆเราก็เริ่มหอบผ้ากลับมาละ

มาอยู่กับน้องสาวที่บางพลี ซึ่งตอนนั้นก็ติดต่อกับพี่เจนเรื่อยๆแล้ว แล้ววันนั้นก็ติดต่อกว่าจะมาหาพี่เจนกว่าจะมาถึง 6 โมงเย็น พี่เค้ายังรอเรา เกรงใจมาก ...คือเราไม่ได้พูดว่าเธอหรือเราใครเลี้ยงลูก ไม่ได้บอกกล่าว แต่เราเอาลูกหนีกับเรามาเลย ก็เลยอุ้มมาหาพี่เจน ก็ช่วยอาบน้ำเด็กให้ ตอนนั้นไม่มีตั้งค์เลยนะ พี่เจนก็ช่วยค่ารถไป 300 บาท ตอนนั้นพี่เค้าก็ถามว่าแล้วจะไปนอนไหนก็เลยบอกจะไปนอนกับน้องสาวที่บางพลี”

หลังจากเหตุการณ์นั้น แม่ขาวเป็นฝ่ายกลับไปหาสามีเอง เมื่อปรับความเข้าใจกับสามีแล้ว ทั้งคู่จึงได้ชักชวนกันมาหาที่ทางทำกินใหม่ “ทีนี้ก็คืออยู่กับพ่อฝ่าย บอกถ้าอยู่ไม่ไหว เค้าจะเปลี่ยนงานใหม่ ย้ายไปถ้าอยู่ตรงนี้ไม่ได้ คือ ตอนนั้นก็ไม่มีโทรศัพท์ติดต่อกัน แต่พี่เป็นคนกลับไปหาเค้าเอง ทีนี้เค้าก็พาพี่กับลูกมาอยู่กับญาติเค้าอีกที่คลองแสนแสบ ก็กลับมาเป็นครอบครัวเหมือนเดิม ทีนี้จะมาทำรถขายผลไม้ รถเข็นที่นั่นมันก็ไม่รุ่งอีก ตอนนั้นพี่เจนให้ตั้งค์ไปสามพันมั่ง รู้สึกว่าเป็นเงินมูลนิธินี้แหละ แต่ยังไม่เคยใช้คืนพี่เค้า เคยมาใช้แค่พันเดียว”

ในตอนนั้นแม่ขาวได้งานประจำทำ โดยที่พี่เจนเป็นผู้จัดหางานให้เป็นแม่บ้านที่บริษัทเดือนละ 3,000 บาท และก็ช่วยให้น้องต้นเข้าเรียนอนุบาล1 ที่โรงเรียนวันพญาวัน ส่วนน้องฝ่ายที่ยังเล็กอยู่ก็ทำงานกับแม่ขาวอยู่กับผู้เป็นแม่ตลอด พอถึงช่วงที่สามีรับความกดดันจากสังคมรอบข้างญาติพี่น้องไม่ไหว จึงเป็นฝ่ายหนีไป โดยแม่ขาวเล่าต่อว่า “...หลังจากนั้นพี่ก็โทรหาพี่เจน พี่เค้าก็ช่วยเอาพวกนม ขนม ไปให้กิน แล้วก็บอกว่าเดี๋ยวพี่จะไปดูบ้านนะ ซึ่งพี่เค้าก็ไปเห็นเหมือนกับเป็นสลัมคลองแสนแสบนะ คือ ตอนนั้นพี่ก็ยังอยู่กับบ้านญาติแฟน แต่ตัวแฟนนะหนีไปแล้ว พี่เค้าก็บอกว่าไปหาที่อยู่ใหม่เถอะ เราก็เลยคิดว่าเราจะไปอยู่กับน้องที่แถวบางพลี ตอนนั้นค่าห้องมันแปดร้อย รวมค่าน้ำไฟเบ็ดเสร็จก็ประมาณ พันหกพันเจ็ดพันแปด แล้วพี่ก็ทำงานอยู่บริษัท YIP แล้วก็ย้ายต้น ไปเรียนที่บางโหลง เข้า ป.1 เราก็ทำงานไปแล้วทางพี่เจนก็ช่วยให้ฝ่ายได้เข้าโรงเรียนอนุบาลแถวนั้น”

จากเรื่องราวของแม่ขาว หากจะพิจารณาดูพบว่า ถึงแม้เรื่องราวภาวะวิกฤตที่แม่ขาวเผชิญในฐานะแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังที่เข้ารับการช่วยเหลือจากมูลนิธิจะผ่านพ้นมาหลายปีแล้ว จนบัดนี้ที่ลูกๆเติบโตกันหมดแล้ว แต่ก็ไม่ได้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เข้ารับการบริการและผู้ให้บริการจะลดน้อยหายไปเลย อาจเนื่องด้วยเพราะนโยบายการดูแลขององค์กร ทั้งนี้ไม่เพียงแต่่นโยบายของการดูแลผู้หญิงที่เกิดวิกฤตความเป็นแม่เท่านั้น แต่เพราะว่าสายใยของความสัมพันธ์ เนื่องจากเด็กๆเติบโตมาโดยอยู่ในสายตาและความดูแลของเจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ตลอด ดังคำที่พี่เจนพูดว่า “ทีนี้เราดูแลกันเป็นเจนๆ(หมายถึงเจนเนอร์ชั่น) เลยนะ” นั่นคือต่อให้ผู้รับบริการจะถูกช่วยเหลือให้ตนเองสามารถรับมือกับภาวะวิกฤตได้ (coping) แล้ว แต่ก็ยังคงมีการนับถือกันเป็นแบบครอบครัว การติดต่อและไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ จนแม่ขาวบอกกับผู้เขียนว่า ถ้าไม่มีพวกพี่เจนกับองค์กรแห่งนี้ที่ต้องแย่งแย่ง

จากบริบทของข้อมูลดังกล่าวมานี้ที่แสดงให้เห็นภาพของการพบกับองค์กรในคราวแรก ความรู้สึก ความไวเนื้อเชื้อใจ และการเกี่ยวข้องสัมพันธ์ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กรในฐานะของ ผู้หญิงที่กำลังเผชิญวิกฤตความเป็นแม่อยู่ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนว่าทำไมความรู้สึกของทั้งตองและแม่ ขาวถึงมีความแตกต่างกัน รวมไปถึงการได้รับความดูแลช่วยเหลืออันแตกต่างกันนี้ เป็นผลโดยตรงมาจากวัฒนธรรมและหลักการการทำงานที่แตกต่างระหว่างความเป็นองค์กรของรัฐกับเอกชน ดังจะนำเสนอใน หัวข้อว่าด้วยองค์กร ดังต่อไปนี้

3.2 วัฒนธรรมองค์กร

ในหัวข้อนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงองค์กร 2 องค์กร ที่ถือเป็นบริบทและพื้นที่ของงานศึกษาในครั้งนี้ ทั้งหมด เพราะว่าเป็นองค์กรที่กรณีศึกษาทั้ง 2 คน มีความเกี่ยวพันและปฏิสัมพันธ์ด้วย และถือว่ามีส่วน สำคัญอย่างมากในการช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (change) กล่าวคือ มีพัฒนาการทางความคิดและ ทักษะคิด รวมถึงการมีส่วนช่วยให้กรณีศึกษาสามารถรับมือและเผชิญหน้ากับปัญหาภาวะวิกฤตในชีวิต ณ ขณะนั้น ได้ (coping potential) ภายใต้แนวทางวัฒนธรรมของการทำงานและนโยบายขององค์กรในการ ดูแลแม่ที่ต้องรับภาระเลี้ยงดูลูกโดยลำพังหรือการเป็นแม่ในภาวะวิกฤต

3.2.1 สถานคุ้มครองของรัฐกับวัฒนธรรมการทำงานแบบเคร่งครัด

สำหรับองค์กรรัฐ ภายใต้การทำงานของสถานคุ้มครองนี้ คือการทำงานภายใต้กระบวนการ ขั้นตอนของกฎหมายที่มาเกี่ยวข้อง ตามกฎระเบียบแบบแผนเคร่งครัด และผู้ที่อยู่ในความดูแลก็คือผู้ที่ทำ ผิดกฎหมายหรือกำลังอยู่ในกระบวนการขั้นตอนทางกฎหมายเกือบทั้งสิ้น ทั้งคนไทย ต่างด้าวที่ ค้าประเวณีและค้ามนุษย์ สิ่งเหล่านี้คือข้อจำกัดและนิยามที่รัฐและกฎหมายระบุว่าบุคคลเหล่านี้ทำผิด บรรทัดฐานกฎระเบียบของสังคมที่ดำรงมา ฉะนั้นบุคคลเหล่านี้จึงเป็นบุคคลที่รัฐต้องดูแล และในเมื่อรัฐ เข้ามาเกี่ยวข้องดูแลในฐานะผู้ที่กระทำความผิด ดังนั้นขั้นตอนของการดูแลจึงเคร่งครัดอย่างมาก ทั้งการ ตรวจสอบพิจารณาและประเมินอย่างยั้งยวดก่อนที่จะส่งผู้อยู่ในความคุ้มครองดูแลกลับบ้านได้ และใน ระหว่างช่วงของการอยู่ในความดูแล ซึ่งผู้เขียนดูในประเด็นการดูแลกรณีศึกษาคือ ตอง เพียงคนเดียว ใน สถานะของการเป็นวัยรุ่นหญิงที่กำลังเผชิญวิกฤตความเป็นแม่ในสถานคุ้มครองแห่งนี้

สำหรับในส่วนของวัฒนธรรมและค่านิยมในการทำงานของที่นี่ พบว่า เป้าหมายอันสูงสุดของ องค์กร คือ การช่วยเหลือผู้หญิงที่เป็นเหยื่อของกระบวนการค้ามนุษย์ให้กลับคืนสู่สังคมได้ ซึ่งจากการ ได้พูดคุยกับที่นี่ทำให้เห็นภาพการทำงานและวัฒนธรรมแบบองค์กรที่เน้นการช่วยเหลือตามขั้นตอนและ มีกระบวนการเป็นไปตามรูปแบบขั้นตอนที่ได้วางไว้

ทั้งนี้ผู้เขียนขอยกตัวอย่างจากประสบการณ์โดยตรง ที่แสดงความเป็นแบบแผนการทำงานปกติ ของรัฐ จากการที่ได้เข้าไปเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ในรั้วกำแพงองค์กรแห่งนี้ 4 ครั้งด้วยกัน และจากทั้ง 4

ครั้งนั้น ทุกอย่างดำเนินไปในขั้นตอนเหมือนกันทุกครั้ง นั่นคือเมื่อไปถึงต้องแลกบัตร การเข้าไปนั่งในห้องรับรองที่มีกรณีศึกษา คือ ต้องมานั่งรออยู่ก่อนแล้ว และการมีโอกาสสัมภาษณ์ได้แค่ช่วงครึ่งเช้าถึงประมาณ 11.30 น. เพราะหลังจากนั้นเด็กจะต้องพักรับประทานอาหาร และที่ซึ่งนอกจากการได้พูดคุยกับตองและพีนี่แล้ว ผู้เขียนไม่เคยได้พูดคุยกับบุคคลในองค์กรคนอื่นๆเลย ทุกอย่างเป็นกฎเกณฑ์ตายตัวปราศจากความยืดหยุ่น แม้ผู้เขียนจะเคยเอ่ยปากขอสัมภาษณ์เด็กคนอื่นๆที่มีลักษณะสภาวะปัญหาเหมือนตอง แต่ก็ไม่ได้รับอนุญาต

หลังจากตองได้ให้กำเนิดลูกชายคนแรกในขณะที่ถูกคุมครองดูแลในสถานคุ้มครอง โดยที่เธอตั้งชื่อลูกชายว่า “น้องไต้ตัน” ทั้งนี้ผู้เขียนชวนตองให้เล่าถึงความรู้สึกที่มีต่อลูกหลังจากที่ให้กำเนิด “... พอมันคลอดออกมาฉันหนูบอกว่า หืม มึงนี่อึดทนมาก วันแรกหนูง่วงมากแต่พอวันต่อมาหนูเดินไปหาลูกดู ลูกใจมันคิดอยากอยู่กับลูก ร่างกายหนูยังไม่ค่อยแข็งแรง เค้ายังไม่ให้ลูกดูนม แต่หนูก็รีนจะไปดูลูก ... พอวันที่หนูได้เจอลูกหนูก็พูดในใจเลยว่ามึงอึดมาก ขาวมาก อย่างเวลาให้ลูกกินนมเค้ายจะให้เกาकाงไข่ไหมคะ หนูก็อยากหยิกแก้มมันมากหยิกให้แรงหนูเกลียดมันมากแต่ไปๆมาๆ หนูก็หยิกไม่ลงแล้ว คือเรารักไปแล้ว ก็เลยทำไม่ลง” ซึ่งการให้นมแม่เป็นสัญลักษณ์แห่งการแสดงความเป็นแม่อย่างหนึ่ง

จากคำพูดของตองดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นความเกลียดชังที่ต้องมีต่อลูกในช่วงแรก แต่เมื่อทำการคลอดเสร็จแล้ว วินาทีแรกที่เห็นหน้าลูกก็ทำให้เธอเปลี่ยนความคิดและความรู้สึกที่มีต่อลูกไปทันที ด้วยเพราะสัญชาตญาณและความรู้สึกของการเป็นแม่ปรากฏขึ้นทางอารมณ์ และเมื่อผู้เขียนเอ่ยปากถามตองว่าถ้าต้องออกไปเลี้ยงลูกคนเดียวนี่ถือเป็นความทุกข์หรือไม่ “มันก็ทุกข์บ้าง เห็นครูนีบอกถ้าหนูออกไปย่าเค้ายจะช่วยเลี้ยง แล้วหนูทำงานหนูก็ว่าไม่ทุกข์นะ เลยๆ อาจจะไม่กดดัน หมายความว่าถ้าอยู่ในนี้ฝากลูกไว้แล้วเราไปนู่นนี่เราก็ถูกกดดันตรงนั้น แล้วคนอื่นเค้าย่อมมองว่าเราไม่สนใจลูก ทั้งลูกอะไรอย่างนี้ แต่ถ้าข้างนอกเราไปไหนฝากย่าเลี้ยงอย่างนี้บอกกว่าเราไม่ไปไหน บอกเหตุผลเค้าย่ก็จะเข้าใจเรา เช่นไปซื้อน้ำ ซื้อข้าวแล้วกลับมา” พร้อมกับพูดเน้นกับผู้เขียนด้วยว่า “ถ้าหนูจะทิ้ง หนูฝากเค้าย่ตั้งแต่แรก หนูทิ้งตั้งแต่แรกแล้ว” สะท้อนว่าตองยังคงมีความคิดเชื่อมโยงกับครอบครัวเดิม และหวังฝากความช่วยเหลือเรื่องลูกในอนาคต

ทั้งนี้ในช่วงของการสัมภาษณ์พูดคุยกับตองหลายครั้งในช่วงท้ายๆที่พีนี่จะเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้พูดคุยตามสบายกับตองเพียงลำพัง เมื่อถึงช่วงเวลาของการต้องรับประทานอาหารกลางวันของบ้านแล้ว พีนี่ก็จะเข้ามาเพื่อบอกหมดเวลาการสนทนาระหว่างตองและผู้เขียน พร้อมกันนั้นพีนี่ก็ได้พูดคุยกับผู้เขียนซึ่งขณะนั้นตองยังคงนั่งอยู่ตรงข้ามผู้เขียนว่า “อย่าไปเชื่อคำพูดมันมาก” ทันใดที่ตองได้ยินก็สวนขึ้นมาทันควันว่า “อะไรแม่ หนูพูดจริงนะ” จากเหตุการณ์และคำพูดดังกล่าวที่ผู้เขียนได้ยิน จึงทำให้ผู้เขียนตระหนักรู้ว่า หลักในการเล่าเรื่องนั้น อำนาจจะตกอยู่ที่ฝ่ายผู้เล่าในการที่จะคัดเลือกรายละเอียดและคำอธิบายเพื่อให้ตนเองดูดีในสายตาของผู้รับฟังเรื่องราว ฉะนั้นสิ่งสำคัญของการที่เราจะรู้ว่าข้อมูล

ไหนดีความน่าเชื่อถือและมีความเป็นจริงเพียงใด ก็โดยการสอบถามจากเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่มีส่วนในการ
เฝ้ามองและเห็นตองอยู่ในสายตาดตลอดเวลา ทั้งพฤติกรรม คำพูด ความคิดอ่าน การใช้ชีวิตในองค์กรและ
กับเพื่อนฝูงในกลุ่ม รวมทั้งสะท้อนให้เห็นถึงความไว้วางใจของทั้ง 2 ฝ่าย ว่าแท้จริงแล้วทั้งตองและ
องค์กรไม่เคยไว้วางใจต่อกันเลย

หลังจากที่ตองไปปรับประทานอาหารกลางวันแล้ว พี่นี่จึงเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้ซักถามหรือเก็บ
ตบวงข้อมูลที่สงสัยอีก ซึ่งจะเป็นการสนทนากันในช่วงท้ายของการสัมภาษณ์ตองอย่างนี้ทุกครั้ง ฉะนั้น
เวลานี้จึงเป็นโอกาสที่ผู้เขียนจะได้พูดคุยและสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมในสิ่งที่ผู้เขียนสงสัยเกี่ยวกับตอง
และอยากทราบถึงการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ภายใต้องค์กรแห่งนี้ว่าเป็นอย่างไร และโดยเฉพาะกับการ
ที่เธอต้องรับบทบาทของการเป็นแม่ในภาวะวิกฤตที่ต้องเลี้ยงดูลูกโดยลำพังในที่แห่งนี้

3.2.1.1 การดูแลเด็กแฝง

อย่างที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่านโยบายของสถานคุ้มครองแห่งนี้ มีหน้าที่และภารกิจหลักในการให้
ความคุ้มครองดูแลช่วยเหลือผู้หญิงที่เป็นเหยื่อจากการค้ามนุษย์ ฉะนั้นเมื่อผู้เขียนได้ทำการขอเข้าไปเก็บ
ข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่ประสบวิกฤตความเป็นแม่ ซึ่งพบว่านโยบายขององค์กร
จะไม่ได้เน้นการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้หญิงที่คลอดลูกในนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าไม่ใช่ภารกิจหลักของ
องค์กร แต่ยังคงถือเป็นภารกิจด้านปัญหาสังคมด้านหนึ่งแทน ซึ่งองค์กรก็มีหน้าที่ในการให้ความ
ช่วยเหลือตามสภาพการณ์ เพราะถือว่าเด็กที่เกิดขึ้นคือผลพลอยได้ที่ตามมาหลังจากภารกิจหลักของ
องค์กร ซึ่งจะมีคำเรียกจากพี่นี่ที่ใช้เวลาพูดคุยถึงลูกของตองว่าเป็น “เด็กแฝง” จึงอาจกล่าวได้ว่ากรณีของ
ตองคือกรณีพิเศษและเป็นส่วนน้อยในองค์กร

“... อันนี้ก็เป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ตอนนั้น แต่เจ้านี่เขาค้นมีเด็กเล็กใจ ซึ่งเด็กนี้ไม่ได้
เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์หรือเอาจริงๆ มันก็เป็นเหมือนการฝากก็มีจริงๆ ไม่ต้องแฝงก็ได้แต่เป็นการฝาก
ชั่วคราว กรณีฝากชั่วคราวก็มีหลายประเภทแต่มันไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายของเราโดยแท้มันเป็นกึ่งๆคือเค้า
มาด้วยกัน คือเกิดระหว่างคดี เราพบเจอเขาก็เป็นแบบนี้แล้ว”

จากคำกล่าวของพี่นี่ข้างต้นนี้ สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการดูแลคุ้มครองในกรณีของตอง
และลูก ว่าไม่ใช่ชนโยบายหลักขององค์กรเลยและในความหมายของคำว่า “แฝง” ของเจ้าหน้าที่นักสังคม
สงเคราะห์อย่างพี่นี่ เป็นในความหมายที่ว่าในขั้นตอนการแรกเข้ามาไม่ได้เป็นกรณีแบบนี้แต่เริ่มแรก
กระทั่งพออยู่ไปเกิดเป็นผลผลิตพลอยได้ขึ้นมาที่เกิดขึ้นระหว่างการถูกคุ้มครองดูแล ดังนั้นจึงหนีไม่พ้น
หน่วยงานที่สังกัดก็ต้องรับภาระหน้าที่ดูแลตามไปด้วย “... คือเอาจริงๆบางทีก็เป็นการฝากจาก
หน่วยงานอื่น ก็ถึงบอกว่าหลักๆมันไม่ใช่ภารกิจเราโดยตรงบางทีมันเป็นปัญหาพฤติกรรมมานะ แต่ยังไม่
ใช่คำมนุษย์ ยังไม่ได้ประสบปัญหาสังคมมาแต่มีพฤติกรรมที่รุนแรงมากแต่ไม่ใช่ตามกลุ่มเป้าหมายที่
เขียนไว้แต่เราก็รับเลี้ยงดูจนกว่าครอบครัวจะพร้อมและก็คืนกลับไป ก็เนี่ยแหละที่บอกว่าทำนอกเหนือ

ภารกิจก็มี” หมายถึงองค์กรไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการรับภาระดูแลเรื่องนี้โดยตรง เนื่องจากที่นี้ไม่ใช่สถานสงเคราะห์ที่มีหน้าที่ดูแลเด็กที่กำเนิดในระหว่างที่ผู้เป็นแม่กำลังดำเนินคดีอยู่ โดยนัยหนึ่งหมายถึงการเป็นภาระขององค์กรด้วยเช่นกัน

โดยที่พีธีเล่าให้ผู้เขียนฟังเพิ่มเติมว่า ณ ตอนนีถึงแม้ว่าการเข้ามาอยู่ในองค์กรของตองจะมาด้วยเรื่องของการผิดกฎหมาย คือ การค้าประเวณี ซึ่งในเวลานั้นถือเป็นหน้าที่และภารกิจหลักขององค์กรในการให้ความคุ้มครองและช่วยเหลือแก่เหยื่อการค้ามนุษย์เหล่านั้น ตองก็เป็นกรณีหนึ่งในการกิจหลักขององค์กร แต่เมื่อเกิดการตั้งครรภัดมาขังที่นี้และทำการคลอดให้กำเนิดลูกขึ้นมา ในกรณีของตองนั้นหลังจากที่เรื่องของคดีความเสร็จสิ้นแล้วก็จริงแต่ก็ยังไม่สามารถออกไปจากที่นี้ได้ โดยการถูกแปรเปลี่ยนจากกลุ่มเป้าหมายภารกิจหลักของการเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์มาเป็นภารกิจรอง นั่นคือการเป็นประเภทของการให้ความช่วยเหลือในฐานะผู้ที่ประสบปัญหาทางสังคมแทน เพราะถือว่ายังเป็นแม่วัยรุ่นที่ยังไม่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูลูกได้อย่างมีคุณภาพได้

ทั้งนี้ผู้เขียนขออธิบายเพิ่มเติมถึงคำว่าแฝงนั้น ในความหมายของพีธีไม่ใช่คำเฉพาะที่ใช้เรียกเด็กที่เกิดในระหว่างที่แม่กำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินคดีเท่านั้น แต่เป็นคำเรียกใช้ในกรณีเฉพาะทุกกรณีที่เกิดการเข้ามาของบุคคลหรือเด็กติดท้องแม่ โดยที่ไม่ได้เป็นไปตามกลุ่มเป้าหมายหลักขององค์กร

3.2.1.2 การจับเข้าหม้อ

เมื่อกลับมาพูดถึงกรณีวิธีและหลักการของการให้บริการแก่แม่ในภาวะวิกฤต จากกรณีขององค์กรรัฐแห่งนี้ พบว่า ที่นี้จะมีชุดความเชื่ออย่างหนึ่งที่ว่า ผู้ที่อยู่ในความคุ้มครองดูแลจะต้องถูกทำให้มีลักษณะไปในแนวทิศทางเดียวกันตามบรรทัดฐานความคาดหวังขององค์กรในสิ่งที่องค์กรอยากให้เห็นหรืออยากให้เด็กที่อยู่ในสังกัดเป็น ฉะนั้นจึงเปรียบเหมือนการปลูกฝังความคิดความเชื่อ หรือก็คือจะต้องจับเข้าหม้อ ลงหม้อ เพราะหลักการในการช่วยเหลือแบบนี้ ซึ่งผู้เขียนเองนั้นถือว่าเป็นยุทธศาสตร์การทำงานในการดูแลแม่ในภาวะวิกฤตและผู้ที่อยู่ในความคุ้มครองดูแลขององค์กรนี้ ก็คือการปลูกฝัง อบรม ถ่ายทอดองค์ความรู้ และพยายามเปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อให้เป็นแบบเดียวกัน ซึ่งเปรียบเสมือนกับความเชื่อที่ว่าถ้าจับมา “ลงหม้อ” นี้แล้วมันจะหาย อย่างไรก็ตามเมื่อผู้เขียนนำมาเปรียบเทียบสำหรับวิธีการและหลักการทำงานที่องค์กรเอกชนนั้นกลับพบว่า การเชื่อว่าการจะเปลี่ยนใครสักคนนั้น การให้แต่ความรู้อย่างเดียวไม่ได้ช่วยอะไร ดังคำพูดของพีธีเจนในตอนหนึ่งที่ว่า “...การให้ความรู้ไม่ช่วยนะ จะช่วยได้ต่อเมื่อเค้ามีมุมใหม่ในชีวิตเค้าที่เชื่อว่าเปลี่ยน ถ้าเมื่อไหร่มันเป็นแท่งเดิมแล้วเราอัดความรู้ไปเถอะว่าการค้ามนุษย์ ค้าประเวณีมันผิดกฎหมายอัดเข้าไปเถอะ มันไม่ช่วยอะไร” ในความหมายของพีธีเจนนั้นหมายถึง หน่วยงานองค์กรหรือแม้แต่บุคคลผู้ให้การช่วยเหลือบุคคลที่กำลังประสบสภาวะวิกฤตอยู่ นั้นการมุ่งแต่จะให้ความช่วยเหลือโดยที่ไม่ได้มองพื้นฐาน หรือความคิดทัศนคติบางอย่างที่บุคคลนั้นๆ มีความเชื่ออย่างหนึ่งที่อยู่ในหัวอยู่เดิมก่อนแล้ว และต้องมารับวิธีการการช่วยเหลือหรือการขัดเกลา

เพื่อที่จะบอกว่าเราจะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ เป็นไปในแนวทางที่สังคมคาดหวังตามกฎเกณฑ์และบรรทัดฐานทางสังคม จึงไม่ต่างอะไรกับการจับเอาคนมา “เข้าหม้อ” หรือ “ลงหม้อ” ให้เหมือนกันหมด โดยหวังว่าเมื่อบุคคลนั้นออกมาแล้วจะเป็น ไปตามหม้อที่ได้ลงไป หรือก็คือ การเป็นไปตามสิ่งที่หน่วยงานองค์กรนั้นๆคาดหวังไว้นั่นเอง

3.2.1.3 การแมททัวร์

การได้กลับบ้านของผู้ที่อยู่ในความคุ้มครองในองค์กรแห่งนี้ โดยมาตรการขององค์กรในการพิจารณาคุณภาพพฤติกรรมร่วมกับการเสร็จสิ้นในกระบวนการของการพิจารณาคดีในศาลด้วย และปัจจัยประกอบที่สำคัญคือครอบครัวที่ยอมรับในตัวเด็ก และสามารถรองรับในด้านที่อยู่อาศัยเมื่อเด็กออกจากองค์กรไปแล้ว

จากคำอธิบายของพีนี่กับคำถามของผู้เขียนที่ว่าเมื่อไหร่ต้องจะได้กลับบ้านออกไปใช้ชีวิตอยู่ข้างนอก เสียที คำตอบที่พีนี่ให้ก็คือ “... การจะปล่อยกลับคืนสู่สังคมโดยไม่เอาใคร ลูกจะเอาอย่างไร เพราะตอนนี้เค้ามีปัญหาสูง จะผลักรถให้ญาติ” จากบริบทนี้ด้วยความที่ผู้เขียน ได้พูดคุยกับตองมาถึงสามครั้งด้วยกัน จึงทำให้ผู้เขียนแสดงความคิดเห็นและพูดเสนอพีนี่ขึ้นมาว่าเท่าที่คุยๆกับตองมา ดูเหมือนว่าเค้าจะเลี้ยงลูกเอง แต่พีนี่ก็พูดสวนกลับผู้เขียนมาว่า “นั่นแค่การคุย ยัง ไม่ได้สัมผัสจริง” ดังนั้นเมื่อมองในด้านหลักการขั้นตอนการถูกส่งกลับบ้านของเธอจึงสอดคล้องกับการปูทางสายสัมพันธ์ใกล้ชิดที่ขาดหายไปของเธอกับฐานของครอบครัวเดิม ซึ่งพีนี่จะเรียกวิธีการขั้นตอนนี้ว่า “การแมททัวร์” นั่นคือจะต้องทำการส่งตัวเด็กไปอยู่กับปู่ย่าตายายหรือญาติก่อน เพื่อเปรียบเสมือนเป็นการปูทางให้กับผู้เป็นแม่จะได้มีความคล่องตัวในการจะเรียนหนังสือได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นสำหรับปฏิบัติการขั้นตอนในการให้ความช่วยเหลือผู้หญิงผู้ประสบปัญหาวิกฤตความเป็นแม่ของพีนี่ นั่นก็คือการช่วยสานสัมพันธ์ให้ระหว่างครอบครัวของตองและตัวของตองเอง โดยการคิดที่จะทำการส่งลูกออกไปก่อน

พีนี่ได้อธิบายให้ผู้เขียนฟังถึงความจำเป็นและขั้นตอนตรงนี้อย่างจริงจังว่า “คือมันจะเป็นสเตป (ขั้นตอน) ของมัน คือถ้าพ่อแม่ยังไม่พร้อม เราก็ต้องเอาให้ครอบครัวไปเลี้ยง หรือฝากสถานสงเคราะห์ไว้ก่อน แต่อย่างในกรณีที่พ่อแม่และครอบครัวไม่มีความพร้อมมันจะลำบากทั้ง 2 ฝ่าย การจะออกจากบ้านถ้าพูดถึงกระบวนการมันไม่ใช่เรื่องง่าย การจะปล่อยเด็กคนนึงออกไป เราต้องดูพฤติกรรมเค้าเป็นหลักและเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆเราจะใช้แผนเดิมไม่ได้ สิ่งทีออกไปข้างนอกตัวเด็กมีคนเดียวอยู่แล้วแต่ตัวน้อง (หมายถึงตอง) อาจจะไปกระทำซ้ำได้เพราะวัยยังไม่ถึง 18 ความเสี่ยงยังมี อย่างตัวครอบครัวน้องเค้า (หมายถึงครอบครัวเดิมของตอง) ก็คิดว่าตัวความเสี่ยงยังมีเยอะอยู่ แต่การเอาเด็กไปทดลองอยู่ก่อนน่าจะเป็นการปูทางที่ดีกับตัวเค้าเพราะเค้าจะได้เก็บระหว่างเทอมการเรียน กศน. ไปด้วย อีกอย่างเด็กมันน่ารักจะสานสัมพันธ์ได้ดีมาก” ประโยคดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงวิถีคิดที่อยู่เบื้องหลังถึงกรณีการแยกลูกออกจากผู้เป็นแม่ เพราะเพื่อให้ง่ายต่อขั้นตอนการแมททัวร์ขององค์กรในการส่งตองกลับบ้าน เพื่อให้

ตองได้เรียนและได้เต็มที่ ไม่มีภาระเรื่องลูก ประกอบกับองค์กรเองก็จะได้ไม่มีภาระเรื่องการดูแลเด็กเล็กด้วย และยังเป็นภาระสะท้อนให้เห็นถึงว่าองค์กรมีความเป็นห่วงในตัวตองในแง่ที่ว่า หากเปรียบแล้วสถานะตอนนี้ตองไม่มีครอบครัว ญาติพี่น้อง ด้วยเหตุที่จากบ้านมานาน สายสัมพันธ์ความรู้สึกสนิทใจจึงไม่มี ดังนั้นปัญหาจึงอยู่ที่ว่าเวลานี้องค์กรทำหน้าที่เป็นครอบครัวจำเป็นในการส่งผ่านให้ตองอยู่ โดยการกระทำขั้นตอนนี้ขึ้นอยู่กับสภาพอารมณ์และจิตใจ รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมาว่าตองจะมีความมั่นคงพอในการจะกลับไปใช้ชีวิตกับครอบครัวเดิมได้หรือไม่ “ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมเด็กเป็นปัจจัยหลัก ดังนั้นตอนนี้มันจึงยังไม่มี ความเมตตาทั่ว คือยังไม่มีความเป็นแม่” คำพูดนี้สะท้อนว่าองค์กรคาดหวังต่อความเป็นแม่ที่จะเกิดขึ้นในตัวตองผ่านการดูแลสุขภาพความมั่นคงอารมณ์ และพฤติกรรมที่แสดงออกมาในการเลี้ยงดูลูก

“... ในกรณีนี้เค้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวพักใหญ่ๆ เพราะการไปที่ละสองคนปัญหาครอบครัว การกินอยู่มันก็ต้องเพิ่มเงินค่าใช้จ่าย เพราะถ้าตัวลูกออกไปก่อนไปปูทางออกไปมันก็ยังมีความเมตตาทั่วถ้าตัวเค้าออกไปเค้าก็จะหางานทำได้ช่วยได้ทั้ง 2 ด้านมันก็จะเมตตาทั่วทั้งคู่ แต่ถ้าไปพร้อมกันตอนนี้เค้าก็ต้องหาเลี้ยงทั้งคู่ซึ่งเป็นปัญหาเหมือนกัน ดังนั้นอย่างที่บอก ซึ่งสเตปมันจะต้องเป็นลูกไปก่อนแล้วตามด้วยแม่ พอแม่ตามไปแล้วมันจะเสถียรขึ้นเยอะ ถ้าออกไปทั้งคู่เนี่ย รับรองแม่ทิ้งลูกแน่นอนชั่วชีวิต”

ทั้งนี้พี่นี่ยังพูดเสริมถึงทำให้ผู้เขียนเข้าใจด้วยอีกครั้งว่า ถึงแม้ในวันนี้ตองจะเสร็จสิ้นกระบวนการทุกอย่างแล้ว แต่ทางบ้านก็ยังไม่ไว้ใจ อยากให้มั่นใจว่าตองจะสามารถดูแลลูกได้ดี ดังนั้นจึงชะลอให้ตองได้อยู่ต่อ “แต่ถ้าถามว่าวันหนึ่งเมื่อเค้าเดินออกไปภายนอก เราตามไปดูดูแลเค้ามันเป็นไปได้หรือไม่ ดังนั้นเราต้องทำให้เค้ามีภูมิด้านทานทางสังคมหน่อย อย่างอันนี้ที่อยู่กันยาว ถ้าเป็นปกติ 3 เดือนเราก็คืนสู่ครอบครัวแล้วถ้ามีป้ยาตายาย มีคนเลี้ยงดูที่อบอุ่นแต่ถ้าไม่พร้อมเราก็จะชะลอให้อยู่”

กล่าวโดยสรุปคำว่า “เมตตาทั่ว” ในความหมายของที่นี่ก็คือ การทำให้เกิดความพร้อมทั้งตัวผู้เป็นแม่และลูกให้ไปในทิศทางเดียวกัน ให้มีความเป็นแม่มากพอ เป็นต้น จึงสอดคล้องกับลักษณะของการทำงานที่เชื่อว่าการทำแบบนี้จะช่วยให้ผู้หญิงเหล่านี้หลุดพ้น นั่นก็คือ การปลูกฝังความเป็นแม่ที่ไม่ทิ้งลูกและดูแลตนเองได้

3.2.2 องค์กรพัฒนาเอกชนกับวัฒนธรรมการทำงานแบบครอบครัว

จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปเก็บข้อมูลและสังเกตการณ์งานวันสโมสรรขององค์กรถึง 2 ครั้งและมีโอกาสได้เข้าพบกับรองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารขององค์กร คือ พี่แก้ว ผ่านการประสานงานและช่วยเหลือจากพี่เจน จึงทำให้การเข้าสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลโดยตรงกับฝ่ายบริหารเช่นนี้มีส่วนทำให้ผู้เขียนได้รับรู้ถึงเรื่องราวของวัฒนธรรมและปรัชญาการทำงานของมูลนิธิอย่างมาก ผ่านสายตาและประสบการณ์การทำงานของผู้ที่อยู่เคียงข้างและคอยขับเคลื่อนการทำงานของมูลนิธิมาอย่างยาวนานของ

พีแก้ว ทั้งนี้จากข้อมูลที่ได้รับ สามารถนำมาบอกเล่ารายละเอียดในเรื่องวัฒนธรรมองค์กรและ หลักการทำงานของมูลนิธิได้ดังต่อไปนี้

วัฒนธรรมองค์กรของที่นี่ ให้ความสำคัญตามหลักของการนิยามวัฒนธรรม ทั้งค่านิยม ความเชื่อ และบรรทัดฐาน โดยที่มีลักษณะในแง่ของความเป็นมนุษย์นิยม หรือกล่าวคือ ที่นี้องค์กรจะให้ความสำคัญกับคำว่าครอบครัว กับเด็ก ดังนั้นจึงมีค่านิยมที่เกี่ยวกับครอบครัวเป็นสำคัญ เพราะว่าเป็นองค์กรที่จัดสวัสดิการเด็กและครอบครัว ซึ่งมีความแตกต่างจากองค์กรอื่น เมื่อผู้เขียนเน้นถามว่าสิ่งที่ทำให้การทำงานขององค์กรแตกต่างจากองค์กรอื่นคืออะไร ก็ได้คำตอบจากพีแก้วว่า “ตรงที่ความเชื่อของคนในมูลนิธิ เนื่องจากที่นี่มีความเชื่อในปรัชญาของครอบครัว เชื่อในความเป็นครอบครัว เชื่อว่าครอบครัวจะเป็นที่ซึ่งเด็กจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และจากความเชื่อเรื่องครอบครัวและการจัดสวัสดิการเด็กและครอบครัว จึงนำมาสู่ตัวตนขององค์กร ” พีแก้วต้องการสื่อกับผู้เขียนว่าเพราะบุคลาการของที่นี่แตกต่างจากองค์กรอื่น

เมื่อผู้เขียนถามถึงลักษณะของความยืดหยุ่นในความสัมพันธ์ระหว่างพนักงานด้วยกันและกับผู้บริหารเอง เพื่อจะวิเคราะห์ถึงวัฒนธรรมการทำงานในองค์กร ก็ทำให้ได้ทราบถึงวัฒนธรรมและการทำงานอันเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นลักษณะเฉพาะที่แสดงออกถึงการทำงานที่ไม่ได้เน้นกฎระเบียบหรือกฎเกณฑ์เคร่งครัดว่า “เพราะคนที่นี่อยู่กันแบบครอบครัว ถือเป็นวัฒนธรรมขององค์กรที่นี่ แต่ว่าเรื่องการทำงานอะไรก็ต้องมีมาตรฐาน ซึ่งถ้าในเรื่องของนโยบายการทำงาน การให้บริการเด็กถือว่าได้มาตรฐานแน่ๆ เราเชื่อมั่นมากแต่หากถามในแง่ของการบริหารงานที่มีความยืดหยุ่นนั้น ไม่แน่ใจว่าจะได้คุณภาพใหม่ในเชิงการบริหาร เพราะที่นี้ไม่ค่อยมีใครฟังใคร บางที่มีกฎก็ไม่ทำตาม เพราะถือว่าอยู่กันมานาน ที่นี้จึงมีความอะลุ่มอล่วยไม่เคร่งครัดในกฎระเบียบ กฎเกณฑ์มากนัก ” แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นทางการ

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้ผู้เขียนได้เห็นภาพรวมรวมถึงทัศนคติและกลไกบางอย่างที่อยู่เบื้องหลังการทำงานขององค์กร อันมีความสำคัญอย่างมากในการเป็นพลังของการทำงานและขับเคลื่อนบุคลาการในองค์กรให้สามารถดำเนินไปได้ และยังดำเนินการในการขับเคลื่อนช่วยเหลือปัญหาสังคมให้กับผู้หญิงและเด็กอีกด้วย โดยผู้เขียนสรุปได้ว่าองค์กรแห่งนี้มีความเป็นมนุษย์นิยมสูง เน้นความสัมพันธ์เกี่ยวกับคนในองค์กรเป็นหลัก มีความเห็นอกเห็นใจ อะลุ่มอล่วย ซึ่งสะท้อนออกมาไม่เพียงเฉพาะการทำงานในองค์กร แต่สะท้อนออกมาถึงการทำงานกับผู้มาใช้บริการ เพราะถือว่าเป็นค่านิยมของการทำงานและการใช้ชีวิตเป็นแบบเดียวกันในเรื่องพื้นฐานของความสัมพันธ์ในครอบครัว และความซื่อสัตย์ และสิ่งนี้เองที่ส่งผ่านมาเป็นการให้ความช่วยเหลือในกรณีของผู้ที่มารับบริการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกรณีของแม่ขาวด้วยนั่นเอง

3.2.2.1 ทัศนคติการ คือ การให้บริการที่ครบวงจรและยาวนาน

มูลนิธิองค์กรแห่งนี้มีบริการรองรับผู้หญิงที่ประสบปัญหาความเป็นแม่แตกต่างกัน ตั้งแต่การเข้ามาขอรับบริการ การให้คำปรึกษา บริการการฝากลูกไว้กับแม่นม (ในกรณีที่ต้องการเลี้ยงลูกด้วยตนเองแต่ไม่มีนม) หรือการให้บริการแก่แม่ที่ต้องการฝากลูกไว้กับแม่นมจริงๆ หรือในกรณีที่ผู้เป็นแม่ตั้งใจจะยกลูกให้กับมูลนิธิ ซึ่งพี่แก้วได้บอกกับพี่เขียนว่า เหล่านี้คือความเป็นเซอร์วิส (service) บริการที่ครบวงจรของที่นี่ ที่มีบริการรองรับทุกแขนง อันเนื่องมาจากวิธีการทำงานที่อิงปรัชญาของการให้ความสำคัญกับครอบครัวเป็นหลัก ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นได้ชัดถึงการดูแลให้ความช่วยเหลือแก่หญิงผู้มารับบริการที่กำลังประสบปัญหาวิกฤตความเป็นแม่ ทั้งนี้ด้วยตัวของนโยบายขององค์กรในการดูแลแม่ที่เลี้ยงลูกโดยลำพังพบว่า องค์กรแห่งนี้จะให้ความช่วยเหลือและดูแลตลอดช่วงอายุเด็กที่ผู้เป็นแม่นำมารับบริการ เพราะการให้ความช่วยเหลือแบบนี้ทำให้ได้เห็นถึงพัฒนาการการเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ และความรู้สึกนึกคิด ความเข้มแข็งที่ผู้เป็นแม่ได้เติบโตเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เรียกได้ว่ามีความเข้มแข็งอย่างเห็นได้ชัด ดังคำพูดของพี่เจนที่ว่า “บางรายอยู่กันมาเป็นเพื่อนร่วมทางกันมากกว่า 15 ปีคืออยู่กันมานาน ทั้งเจนน่ะ (หมายถึง generation) คือตลอดช่วงชีวิตของเค้า เห็นพัฒนาการของเขายาวนานมาก ดังนั้นเราจะเห็นว่า หลักการทำงานสงเคราะห์ของที่นี่คือเกือบตลอดช่วงชีวิต ดูแลกันเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว” จากคำพูดของพี่เจนนี้ สอดคล้องกับเรื่องราวของแม่ขาวในแง่ที่ว่า จวบจนปัจจุบันนี้ที่แม่ขาวและลูกๆ ยังคงติดต่อและขอความช่วยเหลือจากองค์กรมาโดยตลอด

“... ถ้าพี่มองย้อนกลับไปพี่ว่ามันมีการก้าวกระโดดนะ แทนที่เค้าจะกลับมาใช้ชีวิตดุ่มๆ ดอนๆ ไข้ใหม่ แล้วเราก็มาชัพพอร์ตเค้าเนี่ย ภายในระยะเวลา 15ปี มันเห็นได้เลยนะ จากหน้าเป็นหลังเลย มันเปลี่ยนวิธีคิดเปลี่ยนอะไรหลายๆอย่างเลย มันก้าวกระโดดเลยนะ จากแม่ที่ป่วยไม่รู้จะพึ่งใคร แล้ว 15ปีผ่านไป เค้าสามารถเดินได้ด้วยตัวเอง มันเก่งนะ นึกถึงอย่างเราถ้าเราไม่มีครอบครัวชัพพอร์ตนี้มันลำบากนะ แบบผู้หญิงตัวคนเดียว คือ พี่บอกเลยนะ นโยบายจะเป็นแบบนี้ คือดูแลกันค่อนข้างยาว ยาวจริง ซึ่งไอ้วิธีคิดลักษณะนี้มันแก้ปัญหาอย่างหนึ่ง คือช่วยเหลือให้คนสามารถพึ่งตัวเองได้จริง”

จากคำกล่าวข้างต้นสะท้อนถึงวิธีคิดและหลักการทำงานขององค์กรในเรื่องของการดูแลผู้มารับบริการอย่างยาวนานตลอดช่วงชีวิต และคิดว่าสิ่งที่องค์กรทำจะสามารถทำให้ผู้มารับบริการพึ่งพาตนเองได้อย่างแท้จริง การให้ความสำคัญกับผู้ที่ขาดพร้อมไร้ที่พึ่งพิงในด้านต่างๆ แสดงถึงการตระหนักถึงผู้คนชนชั้นล่าง ที่ยังคงต้องได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ จนกว่าจะสามารถยืนได้ด้วยตนเอง โดยความช่วยเหลือที่แสดงถึงการให้ความสำคัญกับชนชั้นล่าง ก็คือ กลุ่มคนที่ขาดพร้อมในทรัพยากรความรู้ จึงต้องการที่ปรึกษาแนะนำ ขาดพร้อมในด้านเศรษฐกิจ จึงต้องการความสนับสนุนในด้านสิ่งของการบริจาคและอรรถประโยชน์ เป็นต้น

จากคำกล่าวอธิบายข้างต้นสะท้อนถึงวิธีคิดและหลักการทำงานขององค์กรในเรื่องของการดูแลผู้มารับบริการอย่างยาวนานตลอดช่วงชีวิต และคิดว่าสิ่งที่กระทำจะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่าง

แท้จริง ประเด็นดังกล่าวเมื่อผู้เขียนพิจารณาจากข้อมูลและสังเกตวิเคราะห์จากตัวของแม่มาแล้ว พบว่า ในแง่หนึ่งแม่ขามีพัฒนาการทางด้านจิตใจที่เข้มแข็งขึ้นจริง ทั้งความมั่นคงทางอาชีพ รายได้ แต่ก็พบว่า ด้วยระยะเวลายาวนานของการดูแลจึงอาจเป็นส่วนสำคัญทำให้ในบางช่วงของชีวิตที่กลับมาเจอกับ ปัญหาวิกฤตอีก แม่ข่าจะไม่สามารถจัดการกับสภาวะทางอารมณ์และความทุกข์ใจได้ด้วยตนเอง ด้วย เพราะยังคงคิดที่จะมาขอคำปรึกษากับองค์กรอยู่เสมอ ในแง่หนึ่งเพราะแม่ข่ามองที่นี้เป็นครอบครัว ฉะนั้นการมาขอคำปรึกษา การแสดงสภาวะอ่อนแอให้เห็นอีกครั้ง ก็เปรียบเสมือนน้องสาว ที่มาขอ คำปรึกษาและความช่วยเหลือจากญาติพี่น้อง เพื่อให้ตนเองรู้สึกอบอุ่นใจและไม่โดดเดี่ยว

3.2.2.2 การเสริมสร้างแนวคิดเชิงบวก

เทคนิคการทำงานของที่นี่ พี่เจนได้พูดแสดงให้ผู้เขียนเห็นถึงการที่ผู้มารับบริการสักคนหนึ่ง ยอมเปิดใจและพูดถึงปัญหาชีวิตตัวเองอย่างหมดเปลือกรวมถึงแสดงทัศนคติหรือชุดความคิดหนึ่งๆ ที่ คอยวนเวียนเข้าไปมาอยู่ในหัวสมอง เป็นการแสดงออกถึงสายสัมพันธ์ระหว่างนักวิชาชีพกับผู้รับ บริการ เป็นการแสดงว่าผู้มารับบริการเหล่านั้นเปิดใจในการที่จะยอมเล่าเรื่องราวในชีวิตและเผยให้เห็น เบื้องหลังชุดความคิดบางอย่างที่ยังวนเวียนอยู่ในหัว ฉะนั้นวิธีและหลักการทำงานของที่นี่คือ การกล้าเล่า เรื่องให้นักสังคมสงเคราะห์ฟัง หน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ก็คือการรับฟังแล้ววิเคราะห์ประเมิน สถานการณ์ว่าการพูดแบบนี้หมายถึงอะไร เป็นในเชิงด้านบวกหรือด้านลบ ซึ่งถือเป็นแนวทาง ยุทธศาสตร์ขององค์กร เช่น ถ้าเรารู้ว่าเป็นลักษณะการพูดในเชิงการกล่าวโทษตัวเอง หน้าที่ของเราก็คือ การจะต้องทำอะไรบ้าง เช่น การสนับสนุน (support) การเพิ่มทัศนคติด้านบวก (empower) เป็นต้น เพราะสิ่งนี้คือสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้หญิงที่ประสบปัญหาวิกฤตความเป็นแม่หลุดพ้นจากจุดๆนั้น แล้วเริ่ม เปลี่ยนแปลงตนเองให้ไปในทิศทางที่ดีที่สามารถแสดงศักยภาพในการฟังตนเองได้

ตัวอย่างคำพูดสำคัญของพี่เจน ที่แสดงให้เห็นถึงทักษะในการทำงานกับผู้หญิงที่เกิดวิกฤตใน ครอบครัว อย่างในเรื่องของการประทับตราปิดป้าย (stigma) ในปัจจุบัน เรามักเข้าใจและเห็นงานศึกษามากมาย รวมไปถึงสื่อกระแสสังคมต่างๆ ที่บอกว่าการเป็นแม่เลี้ยงเด็ยนั้นในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับและ ยกย่องของผู้หญิงที่ต้องเลี้ยงดูลูกเพียงลำพังว่ากล้าหาญและเข้มแข็ง แต่ในขณะที่เดียวกันที่สังคมผู้คน ภายนอกมองแม่เลี้ยงเดี่ยวว่าเป็นฮีโร่ผู้นั้น ตัวของแม่เลี้ยงเดี่ยวเองนั้นแหละที่กลับเป็นฝ่ายปิดป้ายโทษ ตัวเองอยู่เสมอ ชอบเอาไม้ตีหัวตัวเองอยู่ตลอดเวลา ว่าตัวเองเป็นคนไม่ดี ผัวทิ้ง เป็นต้น เหล่านี้คือชุด ความคิดที่ยังวนเวียนอยู่กับแม่เลี้ยงเดี่ยวเสมอมา เพียงแต่ขึ้นอยู่กับว่าเขาจะกล้าบอกกับเราหรือไม่นั่นเอง

อิทธิพลของหลักคิดและวิธีการทำงานของมูลนิธิ ทำให้ผู้มารับบริการสามารถสัมผัสได้ถึง การเปลี่ยนแปลงในตนเอง ซึ่งไม่ใช่แค่เปลี่ยนแปลงในเชิงรูปธรรมวัตถุหรือสิ่งของ แต่เปลี่ยนแปลงในด้านของ จิตใจด้วย ดังคำพูดของแม่ข่าที่กล่าวถึงความรู้สึกของคนที่ได้รับการก่อกอบเกล้าจากมูลนิธิ จนมีส่วนใน การเปลี่ยนแปลงตนเอง “... มันเหมือนเป็นแรงกระตุ้นใจเรา มันเหมือนกับอะไรอะ คือเราต้องเปลี่ยนตัว

เองให้ได้ อย่างเราแยกอย่างนี้ คือ เหมือนเค้าจะกระตุ้นให้เราคิดเป็น คิดได้ จะไม่มัวมาปลอบใจ แต่จะฝึกให้คิด คึงพลังด้านบวกออกมา เพื่อให้คุณสามารถเปลี่ยนความคิดด้วยตัวเอง อย่างเช่น การที่เราอ่อนแอ ไม่ไหวแล้วแยแล้วทำไงดี มันหมดหวังมันสิ้นหวังอย่างนี้ โทรมหาที่เค้า บอกหนูไม่ไหวแล้วนะ หนูเหนื่อย หนูท้อ หนูเบื่อ หนูไม่อยากได้อะไร ซึ่งไอ้คำกลับกันมันก็จะเป็นอย่างนี้ จากที่เราไม่อยากได้อะไร มันก็จะกลับอีกด้าน เป็นเหมือนแรงกระตุ้นให้เราเริ่มกำลังใจ ที่จะสู้ๆ ทำนะ เราอ่อนแอไม่ได้นะ ” แสดงให้เห็นถึงคำพูดคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ในองค์กร มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของแม่ขาวในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติตนเอง

3.2.2.3 ความผูกพันของแม่ขาว การสถาปนาองค์กรเป็นครอบครัวใหม่

จากในบริบทช่วงชีวิตเหตุการณ์ของแม่ขาว ที่ครอบครัวเริ่มมีปัญหาต้นคลอนนั้น ด้วยความที่มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างแม่ขาวกับองค์กรอย่างต่อเนื่องโดยตลอด ฉะนั้นเมื่อเกิดภาวะวิกฤตขึ้น สถานะครอบครัวล้มเหลวกับสามีคนที่ 2 แม่ขาวจึงติดต่อสัมพันธ์กับมูลนิธิและเรียกได้ว่าเป็นการพึ่งพาแบบเต็มตัวในฐานะผู้หญิงที่ประสบปัญหาสังคมเกิดวิกฤตความเป็นแม่ขึ้นมาทันที แม่ขาวนั้นได้ทำการสถาปนาความสัมพันธ์กับองค์กรแห่งนี้เป็นครอบครัวไปโดยปริยาย ซึ่งเห็นได้จากการที่เธอประสบปัญหาชีวิตครอบครัวล้มเหลวอีกครั้ง แต่ครั้งนี้เธอไม่ได้คิดกลับไปพึ่งพาหรือขอครอบครัวเครือญาติเลย

โดยจากเรื่องเล่าของแม่ขาวในช่วงบริบทเลิกกับสามีคนที่ 2 นี้ ไม่มีการกล่าวถึงการกลับไปพึ่งพาครอบครัวเครือญาติเดิมเลย ซึ่งสอดคล้องกันในแง่ที่ว่า เพราะแม่ขาวพิจารณาในเรื่องของความพร้อมของอรรถประโยชน์คือ ในแง่ของทั้งการเป็นที่พึ่งทางจิตใจและที่พึ่งในการดำรงชีวิต นั่นก็คือ การเลือกที่จะถูกสนับสนุนจากมูลนิธิให้ช่วยเหลือตนเองมากกว่า เพราะมีกำลังในการที่จะดูแลจัดการและสนับสนุนได้มากกว่าครอบครัวเดิม ซึ่งไม่ใช่เพียงแคในเรื่องของเศรษฐกิจเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงด้านจิตใจด้วย ดังจะเห็นได้จากคำพูดของแม่ขาวเมื่อผู้เขียนถามถึงเหตุที่เลือกพึ่งพาและนึกถึงที่เงินและมูลนิธิเป็นที่แรก สะท้อนถึงจิตใจที่รู้สึกอบอุ่นและมั่นคง พร้อมกับความไว้วางใจว่าสามารถเป็นที่พึ่งและช่วยเหลือตนได้ยามเมื่อเจอปัญหาและภาวะวิกฤตในชีวิต “ใช่ เพราะพี่ไม่มีญาติเลยนะ มีแต่น้องที่บางพลี แต่ก็ไม่อยากไปยุ่งกับเค้า เรายังมีครอบครัว ” การมีที่เงินจึงทำให้รู้สึกตนเองไม่เลวร้าย และเป็นตัวช่วยที่ดีในการเผชิญความทุกข์และความเครียดยามเมื่อเจอปัญหา

เหตุผลจากความรู้สึกสนิทใจ ความไว้วางใจ อบอุ่นใจ จนก่อเกิดเป็นความรู้สึกของความเป็นครอบครัวและได้นำพาไปสู่การสถาปนาความเป็นครอบครัวขึ้นมากับองค์กรนั้น พบว่า ทั้งหมดทั้งหมดนั้น แรงสนับสนุนจากทางด้านองค์กรมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการทางด้านจิตใจของแม่ขาว ทั้งในด้านของการเป็นหน่วยสนับสนุน การรับฟังปัญหาเรื่องราว ซึ่งก็คงจะไม่ผิดนัก ด้วยลักษณะของความเป็นงานทางด้านสังคมสงเคราะห์ ที่สร้างสัมพันธ์แห่งความเป็นวิชาชีพจนเกิดความไว้วางใจ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตรงกับแม่ขานั้น ไม่ได้แตกต่างกันมากนัก ด้วยถึงแม้แม่ขายังคงมีสายสัมพันธ์เดิมกับครอบครัวเครือญาติที่ต่างจังหวัด แต่ก็ด้วยความห่างไกล แล้วตนเองมาใช้ชีวิตตั้งรกรากมีครอบครัวที่ในเมือง ฉะนั้นด้วยความห่างไกล และการคิดไตร่ตรองแล้วว่าครอบครัวเดิมไม่สามารถเป็นแรงสนับสนุนในกับเธอ ได้ยามเมื่อต้องเผชิญภาวะวิกฤต ณ ขณะนั้น ซึ่งเห็นได้ชัดเจนกับกรณีพี่น้องตั้นยังเล็ก แม่ขาก็ได้ไปด้วยความวิตกกังวลกลัวว่าลูกจะต้องพิการตลอดชีวิต เมื่อพาลูกหนีสามีคนแรกไปพึ่งพิงครอบครัวเดิม แต่ก็ไม่ได้รับกำลังใจในเรื่องของลูกเลย โดยสิ่งที่ครอบครัวทำได้ก็เพียงปลอบใจว่าให้เธอปลงเสียเถอะ คิดว่าเป็นเวรเป็นกรรม และทรัพยากรในด้านเศรษฐกิจของครอบครัวก็ไม่มีพลังเพียงพอในการจะรองรับแม่ข่าและลูกกลับมาใช้ชีวิตที่บ้าน ด้วยกลัวว่าเธอและลูกจะกลับมาเป็นภาระของคนทางบ้าน ดังนั้นแม่ข่าจึงนำพาตนเองและลูกคืบคั้นมาเข้ารับการรักษาที่ทางมูลนิธิองค์กรเอกชนแห่งนี้ จนกระทั่งเป็นบ่อเกิดของสายสัมพันธ์ระหว่างเธอกับพี่น้องตั้นเรื่อยมา

จากสิ่งนี้เองจึงสะท้อนว่าแม่ข่าสามารถพึ่งพิงองค์กรได้มากกว่า ในฐานะของการเป็นที่พึ่งพิงทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนนำไปสู่การสถาปนาความเป็นครอบครัวขึ้นมา ดังนั้นเมื่อมองในประเด็นของพัฒนาการทางด้านสังคมและวัฒนธรรมนั้น ผู้เขียนวิเคราะห์และตีความในแง่จากมิติมุมมองของตัวแม่ข่าเองที่ยึดองค์กรเป็นครอบครัว ฉะนั้นพัฒนาการของเธอ ที่ต้องมีในฐานะการตอบสนองต่อความช่วยเหลือที่ครอบครัวมิให้ ก็คือการติดต่อไปมาหาสู่ในฐานะพี่น้อง หรือความเป็นครอบครัวเดียวกัน การมีปัญหอะไรก็โทรหาปรึกษาคนในครอบครัว ในฐานะเป็นแหล่งที่พึ่งพิงทางจิตใจ

จากการที่ผู้เขียนเข้าไปสัมผัสคลุกคลีกับมูลนิธิ ได้ร่วมงานสโมสรถึง 2 ครั้ง ทำให้พบว่าลักษณะของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในฐานะของผู้ที่มารับบริการอยู่ในความดูแลของที่นี่ ไม่ค่อยจะมีรูปแบบของความสัมพันธ์ที่แนบแน่นหรือเป็นกลุ่มก้อนเท่าที่ควร เพราะจากการสังเกตการณ์ ผู้เขียนพบว่าในวันงาน แต่ละครอบครัวก็จะประกอบด้วย พ่อเลี้ยงเดี่ยว หรือแม่เลี้ยงเดี่ยว และตัวของลูก แค่ 2 ถึง 3 คนเท่านั้นมาร่วมงานกัน แต่ก็อยู่กันแค่ในแต่ละครอบครัวของตัวเอง จะมีก็แต่เด็กๆ ที่เข้ากลุ่มกันพูดคุยกันมากกว่าผู้ปกครอง ดังนั้นหากจะถามถึงความสัมพันธ์ การปรึกษากันในฐานะเพื่อนของผู้มารับบริการด้วยกัน ก็อาจจะมีปฏิสัมพันธ์กันบ้าง แต่ก็เป็นในรูปแบบของมารยาทเมื่ออยู่ในองค์กร แต่เมื่อเสร็จสิ้นจากรุระหรือกิจกรรมขององค์กรแล้วก็ต่างแยกย้ายกันกลับ ไม่ได้มีการติดต่อสื่อสารนอกรอบกันแต่อย่างใด

ทั้งนี้หากจะกล่าวถึงสิ่งที่แม่ข่ารู้สึกเหมือนองค์กรเป็นครอบครัว เป็นผลมาจากนโยบายและวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรเอง ที่ต้องการสร้างฐานเครือข่ายและความสัมพันธ์กับผู้มารับบริการ เพราะด้วยหวังว่าจะเป็นที่พึ่งให้กับผู้หญิงและเด็กที่ประสบปัญหาสังคมตามเป้าหมายและนโยบายหลักในเรื่องการช่วยเหลือเด็กและให้ความสำคัญกับปรัชญาเรื่องครอบครัว ดังนั้นในแง่ของการได้รับความช่วยเหลือและการสถาปนาความสัมพันธ์แบบครอบครัวให้เกิดขึ้นมากับองค์กร ก็เพื่อเป็นแรงยึดเหนี่ยว

ตัวเธอกับสังคมเมือง เพราะความรู้สึกพื้นฐานทางวัฒนธรรม การมีครอบครัวอยู่ใกล้คอยสนับสนุนก่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ สิ่งนี้เองคือพัฒนาการที่เกิดขึ้นในความรู้สึกของแม่ขานับตั้งแต่เผชิญภาวะวิกฤต

3.3 การปิดบัง ความไม่ไว้วางใจ

ผู้เขียนตระหนักดีว่าในขณะที่ต้องอยากปิดบังเพราะปฏิเสธการขอรับการช่วยเหลือ จากผู้ที่มีหน้าที่และอำนาจในการดูแล เธอจึงปิดบังเรื่องราวชีวิตของเธอในช่วงแรกของการมาอยู่ที่นี่ ซึ่งเธอแทบไม่ปรึกษาบอกเล่าเรื่องราวใดๆ อันจะมีผลต่อการสืบสาวตัวเธอได้เลย สิ่งนี้เองจึงเป็นเหตุผลบางส่วนที่ทำให้การพิจารณาเรื่องกลับบ้านของเธอยังไม่คืบหน้าไปไหน เพราะเธอไม่บอกอะไรที่เกี่ยวกับตัวตนและครอบครัวของเธอเลย ซึ่งผู้เขียนก็เอาคำพูดของพี่นี่มาประติดประต่อได้ใจความในเรื่องที่ถามว่าเมื่อไหร่ต้องถึงจะได้กลับบ้าน “ก็ด้วยตัวเค้าเองนั่นแหละ เคยพากันไปหาบ้านเยี่ยมบ้านเค้าแล้ว วนรอกหลายรอบหาบ้านเค้าไม่เจอ เพราะเค้าไม่ยอมบอกอะไรเลย”

ในคราแรกเป็นเพราะว่าต้องยังไม่ไว้วางใจหรือรู้สึกปลอดภัยว่าการบอกเจ้าหน้าที่รัฐไปว่าบ้านเธออยู่ไหนในตอนแรกจะส่งผลเสียต่อครอบครัวที่จากมาของเธอ หรืออีกนัยหนึ่งคือเธอไม่อยากจะเสียหน้าที่ให้ญาติพี่น้องที่บ้านรับรู้ว่าคุณภาพตอนนี้เธออยู่ที่ไหนและเกิดอะไรขึ้นกับเธอ เนื่องจากเพราะการกระทำของตนเองตั้งแต่ออกจากบ้านมานั้นได้สร้างเรื่องราวให้ที่บ้านต้องเดือดร้อน เห็นได้จากคำพูดของพี่นี่ที่ว่า “...แต่อันนี้ถ้ามีอีกรอบหนึ่ง ย่าเราถึงไม่เอาไว้ จะแฉความเอาด้วย คือเข้าใจไหม คือมันทำกับครอบครัวเค้าโชกโชนมาก” ด้วยเพราะว่าตนเองเป็นฝ่ายหนีตามแฟนหนุ่มออกจากบ้านมา และยังคงเคยโดนโทษที่สถานพินิจบ้านปรางค์มาจนกระทั่งต้องเป็นภาระหน้าที่ของยาต๋อยในการไปเป็นผู้ปกครองคอยเยี่ยมหาและเป็นธุระในการเซ็นรับเป็นผู้ปกครองให้ต๋อง จนเมื่อครั้งที่ผู้เขียนไปเยี่ยมหาในวันที่ 27 พฤษภาคม 2558 พี่นี่ได้บอกข่าวกับผู้เขียนว่าต๋องใกล้จะได้ออกจากที่นี่แล้ว เพราะในท้ายที่สุดต๋องได้ยอมบอกที่อยู่ของบ้านให้แก่เจ้าหน้าที่ “ก็ถามเค้าซิ คงเบื่อแล้วมั้ง อยู่มา 2 ปีกว่า คนอื่นกลับกันไปแล้ว” โดยพี่นี่ยังอธิบายถึงสภาพการณ์ของเด็กทั่วไปที่เข้ามาอยู่ในความคุ้มครองของที่นี่คนอื่นๆ “โดยปกติคนเราอยู่ 3-4 ปีก็เบื่อแล้วนะ มันอดคอย มันอยู่อะไรจำเบ่ย่อยๆ เห็นเด็กใหม่ๆ เข้ามา จึงต้องขอความร่วมมือมันหน่อย ช่วยๆ หน่อยๆ จริงๆ ได้ขนาดนี้ก็ดีแล้วนะ น้อยรายที่จะเจออยู่นานขนาดนี้ เพราะตลอดถูกได้ 2-3 เดือน ทางบ้านก็มารับกลับไปแล้ว แล้วก็ปล่อยให้เด็กเรียนจบ ม. ต้น และฝึกอาชีพจนไปต่อยอดกันหมดแล้ว”

หากเปรียบเทียบในมุมมองของแม่ขาน ยิ่งเธอเปิดเผยเรื่องราวชีวิตมากเท่าไร ยิ่งมีส่วนต่อการพิจารณาให้ได้รับความช่วยเหลือ ทั้งนี้ผู้เขียนคิดว่า บางครั้งไม่เพียงแค่เรื่องของกรมองด้วยความเชื่อใจหรือรู้สึกปลอดภัยกับการบอกสภาพปัญหาให้ใครๆ รับรู้เพียงเท่านั้น เพราะนอกจากความรู้สึกมั่นใจ เชื่อใจ และปลอดภัยแล้ว ยังมีในเรื่องของอรรถประโยชน์ที่ผู้ที่บอกเล่าเรื่องราวสภาพปัญหาของตนจะได้รับ

อีกด้วยนั่นเอง ดังในกรณีของแม่ขาว คือการได้รับนม สิ่งของจำเป็นข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ แต่สำหรับ
ตอง สิ่งนี้ไม่จำเป็น อรรถประโยชน์ที่ตนคิดว่าจะได้รับนั้นไม่มี ดังนั้นการบอกหรือไม่บอก เชื่อใจ
หรือไม่เชื่อใจนั้นเป็นเพียงเหตุผลปลายทางเท่านั้น เพราะเมื่อคิดว่าไม่จำเป็น ไม่ต้องการลูก ไม่ต้องการ
เป็นแม่ ถึงแม้ว่าตลอดระยะเวลาการสัมภาษณ์ ตองจะไม่ค่อยได้เล่าความสัมพันธ์เรื่องเพื่อนว่าสนิทกันแค่
ไหนอย่างไรเท่าที่ควร แต่ก็มีหลายครั้งหลายตอนจากการสัมภาษณ์ที่ต้องเล่าเกี่ยวกับเพื่อน ในวันหนึ่ง
ของการสัมภาษณ์ เมื่อผู้เขียนสังเกตเห็นตองมีสีหน้าที่เศร้าและดูเป็นกังวล จึงถามไถ่ด้วยความที่เริ่มสนิท
กันพอตัวแล้วว่าเป็นอะไร ซึ่งคำตอบที่ได้คือ ทะเลาะกับเพื่อน ดังนั้นในวันนั้นช่วงเวลาหนึ่งของการ
พูดคุยจึงว่าด้วยเรื่องกลุ่มเพื่อนของเธอภายในบ้านแห่งนี้

ผู้เขียนได้รับรู้ว่าส่วนใหญ่แล้วสิ่งที่เธอยึดโยงตนเองให้ยังรู้สึกว่าคุณค่าและรู้สึกว่าคุณค่า
ตนเองเป็นเจ้าของสิ่งนั้นอย่างแท้จริงในที่แห่งนี้ นั่นก็คือลูกของเธอเอง และสิ่งที่รองลงมา บุคคลที่
ผู้เขียนรับรู้ได้ว่าต้องให้ความไว้วางใจ ก็คือ เพื่อน และในเรื่องความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อน เมื่อถามว่า
เพื่อนสำคัญกับเธอไหม เธอตอบว่ามาก ยังเป็นเพื่อนในกลุ่มเธอจะแค้น เนื่องจากเพราะการอยู่ในพื้นที่
แบบนี้ การมีกลุ่มพรรคพวกย่อมทำให้เธออุ่นใจ ซึ่งการอยู่อย่างไรเพื่อนก็ไม่ต่างจากการอยู่อย่างโดด
เดี่ยว การมีเครือข่ายของเพื่อน ยังช่วยแบ่งเบาภาระเธอในการเลี้ยงดูลูก เปิดช่องทางให้เธอได้อิสระตาม
วัย เหมือนปลดปล่อยตนเองชั่วคราวจากบทบาทหน้าที่ความเป็นแม่ที่ถูกเพ่งมองจับตาดูอยู่แทบจะ
ตลอดเวลา

สำหรับแม่ขาว คนที่เป็นได้ทั้งเพื่อน เป็นที่ปรึกษา เป็นทุกอย่างก็คือพี่เจนนและเจ้าหน้าที่ทุก
คน ด้วยรูปแบบโครงสร้างและปรัชญาการทำงานภายใต้ความเป็นมูลนิธิ การใช้วิชาชีพทำหน้าที่ของ
ตนเอง เพื่อสร้างความไว้วางใจอันมีผลต่อการให้ความช่วยเหลือ ถือเป็นหน้าที่ของมูลนิธิ ดังนั้นแม่ขาว
จึงเปรียบเป็นลูกค้าชั้นดีของที่นี่ในการทำห้องค์กรเอกชนนี้ ได้ทำหน้าที่ได้เต็มที่กับผู้ที่เปิดใจ และ
เพราะการนำมาซึ่งอรรถประโยชน์ที่ตัวเธอและลูกจะได้รับ ซึ่งไม่เพียงแต่อรรถประโยชน์ทางด้าน
กายภาพเท่านั้น แต่รวมไปถึงอรรถประโยชน์ด้านจิตใจตลอดทั้งชีวิต ที่เธอสถาปนาความสัมพันธ์แบบ

3.4 การดูแลแม่ในภาวะวิกฤตขององค์กร

สำหรับในส่วนของการแก้ไขปัญหาภาวะวิกฤตที่ทั้งตองและแม่ขาวเผชิญมา ซึ่งจากในบทที่
แล้ว ผู้เขียนได้แจกแจงว่าปัญหาภาวะวิกฤตที่ทั้งคู่ประสบมานั้น สำหรับในกรณีของตอง การอยู่ใน
องค์กรที่คุ้มครองดูแลเหยื่อผู้ค้ามนุษย์ กำลังขัดเกลาตองจากวิกฤตของความเป็นผู้หญิงที่ไม่ดี ในเรื่อง
ของการไปค้าบริการทางเพศ และในขณะเดียวกันของการอยู่ในความคุ้มครองดูแลของที่นี่นั้น ตองก็
กำลังถูกแก้ไขจัดการวิกฤตในเรื่องของความเป็นแม่ เพราะวิกฤตของเด็กสาวที่ตั้งครรภ์โดยไม่พึง
ประสงค์เช่นตองนั้น ก็คือวิกฤตของความไม่ยอมเป็นแม่ ความไม่พร้อมในการจะเป็นแม่

ในขณะที่วิกฤตของแม่ขาว คือวิกฤตของความล้มเหลวในชีวิตคู่ครอบครัว นั่นก็คือวิกฤตของความเป็นเมีย ที่ไม่สามารถประคองชีวิตคู่ไว้ได้ ส่งผลให้เธอเกิดวิกฤตของความเป็นแม่เพิ่มขึ้นด้วย ในฐานะของการเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวที่เลี้ยงลูก 2 คน โดยลำพัง โดยที่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั้น แม่ขาวไว้วางใจเห็นมูลนิธิเป็นที่พึ่งพา ยามเมื่อเกิดสภาวะความไม่สมดุลในชีวิตทั้งในเชิงด้านเศรษฐกิจและในด้านจิตใจ

อย่างที่ทราบกันดีว่าต่อนั้น ไม่เคยอยากเข้ามาอยู่ในความคุ้มครองของที่นี่เลยแม้แต่น้อย เธอคือเด็กสาววัยรุ่น ที่ยังไม่มีความพร้อมที่จะเป็นแม่คน แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเธอให้กำเนิดลูกภายใต้สถานการณ์ที่ต้องถูกคุ้มครองดูแลจากองค์กรของรัฐเช่นนี้ ถึงแม้ว่าจะช่วยเหลือและพยายามปลุกฝังความเป็นแม่ให้กับเธอ ก็มีวาทะที่เธอจะถูกกระทำซ้ำสอง ภายหลังจากการหลุดออกมาจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ถูกกระทำในรูปแบบต่างๆจากคนใกล้ชิดตัวและครอบครัวมาก่อนหน้านั้น เมื่อมาอยู่ในสถานที่ที่เธอได้รับความคุ้มครองอยู่เช่นนี้ตัวเธอก็กลับถูกอำนาจรัฐกดทับอีกด้านหนึ่ง โดยผู้เขียนวิเคราะห์ว่าเป็นการถูกกระทำซ้ำซ้อนต่อการเป็นแม่ในภาวะวิกฤตของเธอ เพราะเมื่ออยู่ภายใต้ชายคาขององค์กรรัฐแห่งนี้ เธอต้องมาอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่องค์กรทำกับเธอ เป็นการเปลี่ยนรูปแบบจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวมาเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจภายในองค์กร จากผู้มีอำนาจ คือเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักสังคมสงเคราะห์และแม่ๆในสถานคุ้มครอง ต้องถูกบีบบังคับ ให้ต้องทำในสิ่งที่เธอไม่ชอบ ไม่ถูกใจ แต่สิ่งที่เธอพอจะทำได้และถือเป็นยุทธศาสตร์ของเธอก็คือ การคือเสียบ การไม่พูด ไม่เล่าอะไร การผลักลูกให้คนอื่นเลี้ยง เนื่องจากว่าตัวเธอไม่เคยอยากที่จะเป็นแม่เลยนั่นเอง

เห็นได้จากในหลายเหตุการณ์ที่เป็นการสนทนาระหว่างผู้เขียน ตอง และพีณี แสดงให้เห็นว่าตองไม่เคยไว้วางใจในองค์กรเลย ในขณะที่เดียวกันที่องค์กรก็ไม่เคยไว้วางใจในตัวของเธอเช่นเดียวกัน จึงทำให้ต้องมีขั้นตอนในการส่งกลับบ้านในเรื่องของสเดปของการเมทท้าว อย่างในชีวิตประจำวันของเธอ การเข้ามาในองค์กรวันแรกที่ไม่พูดไม่จา ไม่ทานอะไรเลย ต่อต้าน ไม่บอกใครๆ ว่าเธอตั้งท้อง หรือเหตุการณ์การ ไปเยี่ยมบ้านของเจ้าหน้าที่ในคราแรก หรือแม่แต่การให้กำเนิดลูกมาแล้วเธอก็ยังฝากให้เพื่อนเลี้ยง จนโดนตำหนิจากแม่ๆในบ้านเสียเป็นส่วนใหญ่ หรือมีหลายครั้งที่เธอรู้สึกว่าคุณเป็นภาระ เป็นสิ่งที่ทำให้เธอไม่อิสระเหมือนเพื่อนคนอื่น

กลับกันสำหรับแม่ขาว นับจากวิกฤตครั้งแรกเรื่องน้องตัน ที่ได้สร้างความประทับใจ ความไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัยกับการทำงานให้ความช่วยเหลือจากองค์กรเป็นที่ประจักษ์ชัดแก่แม่ขาวอย่างมาก ทั้งนี้ผู้เขียนเองคิดว่าความเชื่อใจของแม่ขาวที่มีต่อองค์กรมูลนิธินั้น หากจะมองโดยภาพรวมการทำงานของโครงสร้างความเป็นลักษณะองค์กรเอกชนทั้งหมดคงจะไม่ถูกต้องนัก ถึงแม้ว่าเธอจะมีภาพในใจที่ดีต่อองค์กรอย่างมากที่ทำให้ชีวิตเธอเหมือนได้เกิดใหม่ ได้มีทุกวันนี้เพราะองค์กร แต่ทว่าเมื่อมองไปยังจุดสำคัญที่ถือเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างเธอกับที่นี่ ก็คงจะหนีไม่หมดรูปแบบของความสัมพันธ์

จากเจ้าหน้าที่ที่คอยช่วยเหลือเธอ และยิ่งความสัมพันธ์เป็นในรูปแบบของความยึดหยุ่นไม่ได้เป็นทางการแต่มีการเปิดโอกาสได้พัฒนาความสัมพันธ์มาในรูปแบบของความนับถือเป็นที่นึ่ง การมีเรื่องราวสามารถขอคำปรึกษาได้ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตาม หากแม้ผู้เขียนจะเจาะจงว่าเป็นเพราะตัวบุคคลอย่างเดียวกับที่มีส่วนต่อความรู้สึกไว้นั้นเชื่อใจก็ไม่ถูกต้องทั้งหมดเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เพราะสิ่งที่มีอิทธิพลที่ส่งผ่านมายังรูปแบบการทำงานของเจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ทุกคนนั้น ก็คงต้องมาจากรูปแบบของวัฒนธรรมในองค์กร อันมีลักษณะของการเป็นมูลนิธิที่เน้นการช่วยเหลือตามนโยบายขององค์กรนั่นเอง

3.4.1 การดูแลแก้ไขวิกฤตความเป็นแม่ในสถานคุ้มครองของรัฐ

ในกรณีของผู้หญิงที่เข้ามาสู่ความคุ้มครองดูแลขององค์กรรัฐในงานศึกษารุ่นนี้ ส่วนใหญ่คือผู้หญิงที่อยู่ชายขอบของสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ หรือความเป็นหญิงชนชั้นล่างดังในกรณีประวัติชีวิตของตอง โดยวิธีการที่องค์กรรัฐแห่งนี้ใช้ในการดูแลกรณีของผู้หญิงชนชั้นล่างที่กำลังประสบวิกฤตความเป็นแม่ในช่วงที่อยู่ในความคุ้มครองดูแลของที่นี่ ก็คือ วิธีการเน้นให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยาวนาน จึงนำมาสู่การปลูกฝังเรื่องการศึกษา ถึงแม้ต้องจะไม่ได้รับการฝึกอาชีพเหมือนกับเพื่อนคนอื่นๆ เนื่องจากเพราะต้องดูแลลูก จากข้อมูลพบว่า พี่นึ่งจะเน้นให้ตองได้รับการศึกษาอย่างมาก ถึงแม้ว่าการเน้นเรื่องการศึกษาจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดการวิกฤตความเป็นแม่โดยตรง แต่สำหรับในกรณีเฉพาะของตองนั้น คือการกำลังจะกลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวในอนาคตของวัยรุ่นหญิง โดยในเรื่องของการดูแลลูก ซึ่งวิธีการที่องค์กรแก้ไขช่วยเหลือวิกฤตความเป็นแม่จากการเลี้ยงดูลูกในองค์กร จากการเก็บข้อมูลพบว่า เริ่มจากวิธีการที่ทางองค์กรทำก็คือการปลูกฝังวิถีคิดและคุณค่าในเรื่องของการเป็นแม่ให้นับตั้งแต่ยังไม่คลอด และเมื่อคลอดมาแล้วก็จะเน้นการสอนผ่านสื่อวีดิทัศน์ รวมถึงคำสอนอบรมผ่านการสอดส่องตรวจตราดูแลของเจ้าหน้าที่ทุกคน มีห้องสำหรับเด็กเล็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก โดยจะมีพยาบาลประจำองค์กรคอยให้คำปรึกษาแนะนำ และเพื่อให้ตองได้ใช้เวลาอยู่กับลูกให้มาก เพื่อให้เกิดความซึมซับและรับเอาความรู้สึกของการเป็นแม่ การเลี้ยงดูลูก สอนการให้นมลูกด้วยตนเอง การระมัดระวังในการเลี้ยงเด็กเล็กอย่างใกล้ชิด ข้าวของมีคม ปลั๊กไฟ จะถูกเก็บเพื่อไม่ให้ถึงมือเด็ก การให้ความช่วยเหลือในเรื่องการจัดหาบริการสิ่งของบริจาคด้านของใช้เด็กเล็ก เสื้อผ้า ขวดนม จากฝ่ายพัสดุ ฯลฯ เป็นต้น

เพราะวิกฤตความเป็นแม่ของตองก็คือ วิกฤตของการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่น จึงก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพต่อมารดาและทารก และส่งผลกระทบต่อสังคมและประเทศชาติ ดังนั้นหญิงวัยรุ่นตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์จึงควรได้รับการดูแลในระหว่างตั้งครรภ์จนถึงหลังคลอดอย่างต่อเนื่อง จึงต้องคอยส่งเสริมให้ปรับบทบาทการเป็นแม่ที่มีคุณภาพในการรับผิดชอบดูแลบุตรที่เกิดมาให้มีคุณภาพของสังคมได้

จากข้อมูลในการค้นคว้าพบว่า คณะกรรมการสาธารณสุขได้เสนอความคิดเห็นผ่านประธานวุฒิสภา เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2554 ให้ “ปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น” เป็นวาระแห่งชาติ และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันแก้ปัญหาในการให้การดูแลหญิงวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เป็นพิเศษทั้งร่างกายและจิตใจ (พิริยะ จันทรมณี, มปป : ออนไลน์) เมื่อสำรวจงานวิชาการที่ศึกษาปรากฏการณ์การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหญิงในสังคมไทย พบว่า งานส่วนใหญ่โดยเฉพาะสาขาการแพทย์ พยาบาล จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ รวมทั้งนโยบายและแผน ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 มักมาจากสมมติฐานที่ว่า การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นหญิงเป็นสิ่ง “ไม่พึงประสงค์” และ “เป็นปัญหาสังคม” ที่ต้องได้รับการช่วยเหลือ จัดการ และควบคุม

การศึกษาทบทวนงานวิจัยทางการแพทย์พยาบาลในกลุ่มมารดาวัยรุ่นมีการดำเนินการศึกษาที่มุ่งไปยังกระบวนการ และผลกระทบของการเป็นมารดาวัยรุ่น พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ การสนับสนุนทางสังคม การปรับตัว และการพยาบาลโดยการ ให้ความรู้แก่มารดาในระยะหลังคลอด (วีรภรณ์ วงศ์วิญญู ตระการ, 2551) ในงานศึกษาปัญหาวิกฤตความเป็นแม่กับประเด็นสำคัญเรื่องของการ “การทำแท้ง” ซึ่งผู้เขียนได้ถามความรู้สึกและทัศนคติของตองที่มีต่อการทำแท้งว่าตัวของผู้เป็นแม่จะมีสิทธิในการทำแท้งถูกในครรภ์หรือไม่ ซึ่งเธอได้กล่าวกับผู้เขียนว่า “มีสิทธิค่ะ ก็เพราะว่าเราไม่ได้รับรักเด็กคนนี้อย่างที่ควรได้กับคนที่รัก ไม่ได้ตั้งใจให้เขาเกิด ซึ่งถ้าวันหนึ่งเค้าเกิดขึ้นมาแล้วมารู้ความจริงว่าเราไม่ได้ตั้งใจให้เค้าเกิดมาเด็กก็จะต้องรู้สึกเสียใจใช่ไหมค่ะ ” เนื่องจากในบริบทและสภาพแวดล้อมที่ปิดกั้นความเป็นอิสระทั้งร่างกายและปฏิบัติการในระดับชีวิตประจำวัน ทั้งยังถูกปลูกฝังและอบรมเรื่องการตั้งครรภ์ให้มีคุณภาพจากเจ้าหน้าที่ทุกคนในองค์กร การให้คำแนะนำความช่วยเหลือ รวมถึงแรงสนับสนุนจากเพื่อนร่วมองค์กรเดียวกันมีส่วนให้กรณีศึกษาเปลี่ยนแปลงความคิด เนื่องจากว่าในความสัมพันธ์ของความใกล้ชิดกันของสังคมแบบปิด เช่นสถานคุ้มครองแห่งนี้ คนที่คลุกคลีใกล้ชิดอยู่กับตองและเห็นทุกความเป็นไปไม่ใช่ใครอื่น ก็คือ กลุ่มเพื่อนๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าในการเก็บข้อมูลนี้ผู้เขียนได้รับอนุญาตให้พูดคุยกับเด็กในความคุ้มครอง ก็ต่อจนแต่คนเดียว ดังนั้นจึงรับรู้ข้อมูลรายละเอียดของบริบทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับตัวเธอผ่านแค่เรื่องเล่าจากปากของตองแค่นั้น

ในลำดับต่อมาเมื่อผู้เขียนได้ทำการสอบถามถึงการให้อิสระต่อผู้เป็นแม่ในการเป็นเจ้าของเรือนร่างของตนที่จะเลือกตัดสินใจเก็บเด็กไว้หรือไม่ ผ่านจากคำบอกเล่าของพี่น้าเจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์โดยตรง ซึ่งจากคำอธิบายของพี่น้าทำให้ทราบว่าที่นี่ยังไม่มีนโยบายหรือความคิดอันใดในการจะพูดชักจูงให้เด็กทำแท้ง ถึงแม้ว่าเด็กที่เกิดออกมานั้นจะมาจากการค้าประเวณีและถือเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่พึงประสงค์ก็ตาม โดยที่ผู้เป็นแม่ก็ต้องทำการเก็บเด็กไว้จนกระทั่งคลอดออกมา และหลังจากนั้นจะยกให้ใครหรือจะเอาเด็กไปฝากยังหน่วยงานไหน หรือยกให้หน่วยงานไหนต่อไปก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้เป็น

แม้จะตัดสินใจต่อไป จากคำบอกเล่านี้ที่ความต้องการตกย้ำให้เห็นถึงนโยบายมาตรการขององค์กรรัฐที่เป็นแนวทางกระแสหลักที่ไม่ทำอะไรที่ก่อให้เกิดการผิดศีลธรรมในสังคม

จากข้อมูลข้างต้นนี้ สอดคล้องกับงานศึกษาของศศิธร ประดิษฐ์พงษ์ (2543) ซึ่งพบว่าเหตุผลของผู้เป็นแม่ในการทำหน้าที่นอกจากเรื่องของความเป็นอันตรายต่อผู้เป็นแม่แล้ว ยังมีในเรื่องของสภาพจิตใจและเงื่อนไขทางสังคมวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ว่าถึงแม้ผู้หญิงจะมีสิทธิเหนือเรือนร่างของตนเอง แต่ก็ยังต้องอยู่ในเงื่อนไขของบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ทางสังคมอยู่ดี ซึ่งต้องบอกกับผู้เขียนว่า ที่เธอยอมเก็บลูกไว้ก็เพราะคำพูดและแรงกดดันจากเพื่อนๆ ร่วมองค์กรเดียวกัน เช่น จากคำพูดที่ว่ายังเงยเด็กคนนี้ก็ปลื้มลูกของเราเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเรา หรือคำขู่ที่บอกว่าจะนำเรื่องของเธอไปบอกเจ้าหน้าที่ และนักสังคมสงเคราะห์ สิ่งเหล่านี้เองมีส่วนทำให้ต้องบอกกับผู้เขียนว่า เธอตระหนักดีอยากเก็บลูกไว้และไม่คิดทำแท้งอีก

การตอบโต้ของผู้หญิงเมื่อตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์และการตัดสินใจยุติการตั้งครรภ์ ซึ่งในสังคมไทยยังมีกลไกทางสังคมที่เป็นอุดมการณ์ค่านิยมที่ไม่ยินยอมให้ผู้หญิงทำแท้ง แต่ขณะเดียวกันผู้หญิงก็ต้องเป็นฝ่ายได้รับผลจากสิ่งที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุแห่งการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ มาจากวัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ บรรทัดฐาน ค่านิยมเรื่องเพศ เป็นเงื่อนไขทางวัฒนธรรม กล่าวคือ เมื่อผู้หญิงประสบปัญหาและกลายเป็นเหยื่อของเงื่อนไขทางวัฒนธรรมดังกล่าว สังคมกลับมีระบบที่จะให้ความช่วยเหลือผู้หญิงน้อยมาก ในทางกลับกันสังคมยังใช้วิถีลงโทษที่รุนแรงกับผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นกรณีของการตั้งครรภ์นอกสมรสหรือการยุติการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ ผู้หญิงที่ตกอยู่ในสภาวะการณดังกล่าวมักถูกประณามจากสังคมว่า เป็นคนไม่ดี ถูกไล่ออกจากโรงเรียน ถูกไล่ออกจากงานและแม้แต่ถูกดำเนินการตามกฎหมาย ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์และคิดว่าครรภ์นั้นไม่พึงประสงค์ คือเหยื่อของความล้มเหลวของการจัดกลไกทางสังคมให้มีประสิทธิภาพ ผู้หญิงเหล่านี้มีสิทธิที่จะได้รับการบริการจากสังคมทั้งในด้านการปรึกษาแนะนำ การดูแลให้ได้รับความปลอดภัยทางร่างกายและการสนับสนุนทางด้านจิตใจ (นภาพรณี หะวานนท์, 2538)

3.4.2. การดูแลแก้ไขวิกฤตความเป็นแม่ในมูลนิธิองค์กรพัฒนาเอกชน

กับประเด็นเงื่อนไขในชีวิตของต่อที่ความเป็นแม่มาพร้อมกับการตั้งครรภ์และการทำหน้าที่นี้ในด้านหนึ่ง การที่สังคมอนุญาตให้ผู้หญิงสามารถทำแท้งได้ เป็นเพราะสังคมนั้นให้สิทธิแก่ผู้เป็นแม่ในการเลือกที่จะเป็นหรือไม่เป็นแม่ โดยผู้เขียนได้ตั้งข้อสงสัยถามที่เจตนาถึงกรณีถ้ามีเด็กวัยรุ่นหญิงที่ประสบปัญหาวิกฤตตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ขึ้นมา ทางองค์กรจะมีกรให้คำปรึกษาหรือข้อเสนอแนะใด ซึ่งคำตอบที่ผู้เขียนได้จากพี่เจนนทำให้เห็นภาพเบื้องหลังของวิถีคิดที่ซ่อนอยู่ในวิถีการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนที่แตกต่างกับองค์กรของรัฐ นั่นคือ การให้เด็กเป็นผู้มีสิทธิเลือกและตัดสินใจด้วยตนเอง “...บางทีเราจะเจอแบบคนร้องไห้มาแล้ว “พี่หนูท้อง” เสีย มันน่าสงสารนะ เธอรู้ไหมว่าบางคนเค้าเป็น

แบบเพศทางเล็กลง แล้วถูกมอมเหล้าอะ เธอมันเศร้าอะ อย่างบางคนใช้ไหม เป็นทอม ท้อง บางคนเป็นดี ท้อง อย่างนี้ ทำไงพี่ คือมันไม่คิดว่ามันจะเป็นอย่างนี้ไง แล้วก็ไม่รู้ว่าเป็นพ่อ” ด้านเทคนิคการทำงาน ของที่นี้เมื่อเจอกรณีแบบนี้ พี่เจนจะอธิบายว่าไม่ใช่แค่การใช้ความสงสารเพียงอย่างเดียวแต่ต้องประเมิน สถานการณ์ด้วย “... คือมัน ไม่ใช่สงสารอย่างเดียว หน้าที่นักสังคม คือ กำลังเจออะไร พลังชาติเค้า กำลังตก ถ้าเราทำท่าตกใจก็ตายพอดี ดังนั้นเราต้องประเมินสถานการณ์ว่าขณะนี้เค้ากำลังเผชิญอะไรอยู่ โอเคท้องแล้ว คุณมีทางเลือก ทางเลือกของคุณคืออะไร ว่าไป”

พี่เจนยังพูดถึงวิถีคิดและวิธีการทำงานเมื่อมาอยู่ในหน้าที่ตรงนี้อีกว่า “... ถ้าอย่างบางคนคุณ ไม่ เลือกรื่องการทำแท้ง อย่างบางคนมีอคติเรื่องการทำแท้ง แต่เมื่อไหร่ที่คุณอยู่ในสถานะเรื่องการทำงาน ตรงนี้ปุ๊บ อคติพวกนี้คุณต้องเก็บไว้เบื้องหลังทันทีเลยนะ มีน้องบางคนบอกพี่ หนูให้คำปรึกษาไม่ได้ หรอก พี่เลยบอกว่าเฮ้ย อย่างนั้นผู้พิพากษาเค้าก็ตัดสินประหารชีวิตใครบางคนไม่ได้เลยสิ หน้าที่เราคือ เป็นแหล่งของการให้ข้อมูล หน้าที่ของคนรับฟังคือตัดสินใจ ไม่ใช่หนูเป็น แล้วหนูไปโน้มน้าวเค้า หน้าที่เค้าคือตัดสินใจ หน้าที่หนูคือให้ข้อมูล ถ้าหนูไปโน้มน้าวบอกว่าไปทำแท้งมันบาปนะเว้ย ผิดเด็ก ตาม อย่างนี้เข้าใจ ไหม เด็กมันกลัวนะเว้ย เห็นไหม ฉะนั้นหน้าที่เรา คือต้องให้ข้อมูลว่าทำแบบนี้แล้วมัน จะเกิดอะไรขึ้น หน้าที่หนูคือต้องตัดสินใจ เพราะหนูเป็นคน เป็นเจ้าของร่างกาย” เพราะองค์กรพัฒนา เอกชนแห่งนี้จะมีปรัชญาความเชื่อในเรื่องของการให้อิสระต่อการเลือกที่จะเป็นแม่มากกว่าการถูกบังคับ ให้ต้องเป็นแม่โดยที่ไม่ต้องการ

3.5 ความต่างของวัฒนธรรมการทำงานกับการดูแลแม่ในภาวะวิกฤต

กล่าวโดยสรุปจากข้อมูลของผู้เจียนนำเสนอไปดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของโครงสร้าง การบริหารงานตามสายงานแบบรัฐ โดยเลือกทำการวิเคราะห์สถานคุ้มครองและพัฒนาอาชีพแห่งหนึ่ง กับการวิเคราะห์สายงานแบบองค์กรเอกชน ซึ่งเลือกเก็บข้อมูลที่มูลนิธิองค์กรเอกชนแห่งหนึ่ง ทั้งนี้จาก การเก็บข้อมูลโดยการสอบถามจากเจ้าหน้าที่นักสังคมสงเคราะห์ในฐานะผู้ให้ข้อมูลจากองค์กรรัฐ และได้มีโอกาสสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหารขององค์กรเอกชน พบว่า ในส่วนของโครงสร้างการ บริหารงาน แบบการบริหารขององค์กรรัฐนั้น จะค่อนข้างมีความเป็นแบบแผนทางการที่ตายตัวและ เครื่องครัดในกฎข้อบังคับขององค์กรอย่างมาก ทั้งยังมีการแบ่งงานตามสายงานรับผิดชอบออกไปอย่าง ชัดเจนไม่มีความเกี่ยวข้องกัน ด้านค่านิยมการทำงานขององค์กร ยึดถือความถูกต้องและกฎระเบียบ ข้อบังคับทางกฎหมายและองค์กรเป็นหลักในการทำงานอย่างมาก อาจด้วยเพราะในฐานะองค์กรของ รัฐที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ที่ได้ชื่อว่ามีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำการที่ผิดกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการค้า บริการทางเพศ หรือการค้าแรงงาน ทั้งโดยความสมัครใจหรือไม่ก็ตาม แต่ด้วยภาระหน้าที่และภารกิจที่ ต้องรับผิดชอบต่อผู้หญิงที่เรียกได้ว่าเป็นเหยื่อของปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น จึงมีส่วนในการที่องค์กรรัฐแห่ง

นี่จะต้องเข้มงวดต่อผู้ที่อยู่ภายใต้ความคุ้มครองดูแลอย่างเคร่งครัด อันถือเป็นเรื่องทีละเอียดย่อยอย่างมากต่อการที่คนนอกอย่างผู้เขียนจะเข้าไปนั่งพูดคุยเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ รวมถึงการอยู่ในอาณาบริเวณของพื้นที่นั้นนานหรือบ่อยเกินไป เพราะถือได้ว่าบุคคลเหล่านี้กำลังอยู่ในช่วงของการพิจารณาตีความ และอีกนัยหนึ่งคือหน้าที่ขององค์กรแห่งนี้ในการคุ้มครองดูแลช่วยเหลือผู้หญิงที่ประสบปัญหาต่างๆ ดังกล่าว จนสามารถที่จะออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอกได้ตามปกติตามความคาดหวังขององค์กร

สำหรับวิธีการจัดการ การสร้างบรรทัดฐานที่เป็นลักษณะการดูแลแก้ไขวิกฤตความเป็นแม่ขององค์กรรัฐ คือการเอามาตรฐานความเข้มงวดเป็นทางการมาใช้ในการจัดการดูแลถึงแม้จะเกิดการคลอดลูกในนี้ แต่ผู้เป็นแม่ก็อยู่ในกระบวนการขึ้นตอนทางกฎหมาย การอยู่ในสถานที่ปิดของรัฐทำให้รัฐมีอิทธิพลต่อจิตใจ ความรู้สึก สภาพแวดล้อมสังคม มีผลต่อการหล่อหลอมทัศนคติความคิด ผู้เขียนวิเคราะห์ได้ว่า การจัดการวิกฤตของรัฐ โดยการ 1.) จากแนวคิดเรื่องการทำแท้ง รัฐจะยึดคุณค่า ค่านิยมกระแสหลักตามแนวขนบ ซึ่งให้ความหมายและความสำคัญของความเป็นแม่ในสังคมและวัฒนธรรมไทยตามคติเรื่องแม่ในคัมภีร์พุทธเถรวาท คือ ผู้หญิงถึงแม่จะถูกกระทำมา ก็ไม่มีสิทธิทำแท้ง 2.) แม่หลักปรัชญาการทำงานจะดูแลเคร่งครัดในการใช้บรรทัดฐานปกติทั่วไป ในการดูแลกรณีเฉพาะของหญิงที่ตั้งครรภ์และคลอดลูกในนี้ แต่ก็มีข้อยกเว้นที่ผู้เป็นแม่ไม่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามปกติร่วมกับเพื่อนคนอื่นๆ ด้วยเหตุผลที่ว่าต้องอยู่เลี้ยงลูก

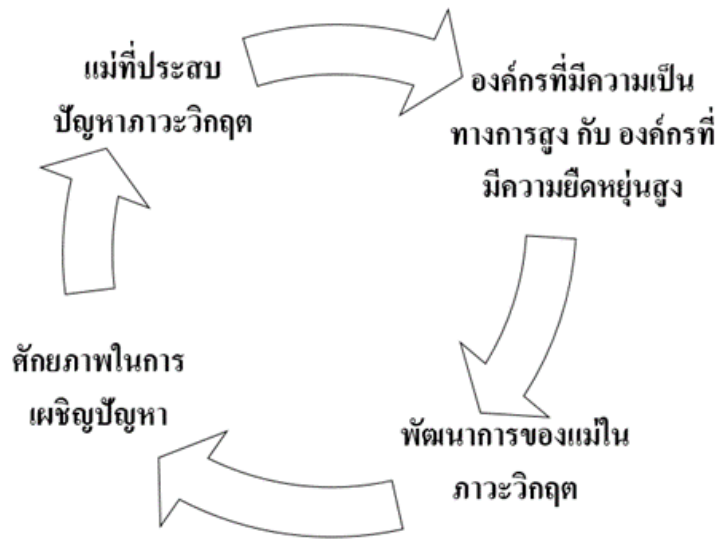
ในขณะที่ปรัชญาการทำงานที่อยู่เบื้องหลังของมูลนิธิองค์กรเอกชน จะให้ความสำคัญต่อความเป็นแม่ในแนวคิดจากมุมมองสตรีนิยม นั่นคือการที่ผู้หญิงมีสิทธิในการปฏิเสธความเป็นแม่ได้ มีความยืดหยุ่นในเรื่องค่านิยมวัฒนธรรมขององค์กรที่เน้นความสำคัญกับความเป็นครอบครัวเดียวกัน มีความยืดหยุ่นและอะลุ่มอล่วยต่อกันในบริบทของการทำงานและความสัมพันธ์ในองค์กร ไม่ได้มีลักษณะเป็นแท่งที่แข็งทื่อแบบองค์กรรัฐ ดังคำพูดของพี่แก้ว ได้กล่าวไว้ว่า “ดังนั้นหากเปรียบเทียบการทำงานแบบสายรัฐจึงมีความแตกต่างกัน เพราะว่าองค์กรแบบภาครัฐจะเคร่งและมีลักษณะเป็นแท่งๆอาจเป็นความโศกศิวของที่นี่ เนื่องจากว่างานของเราจะเป็นลักษณะแบบเป็นแท่งปูนซีเมนต์ไม่ได้ เพราะการทำงานเพื่อช่วยเหลือเด็ก จะต้องตัดสินใจทันทีและต้องมีความยืดหยุ่นในการทำงานสูง ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ตายตัว ตรงนี้ที่แตกต่างจากราชการ”

ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เห็นถึงภาพรวมและบริบทด้านการบริหารงาน และวัฒนธรรมขององค์กรทั้งของรัฐและเอกชน อันมีส่วนต่อการให้ความช่วยเหลือและดูแลกรณีศึกษาในงานครั้งนี้ นั่นคือ ทั้งตอและแม่ขาว โดยผู้เขียนพบว่า วัฒนธรรมการทำงานและการให้ความสำคัญและปฏิบัติสัมพันธ์แบบครอบครัวดังในกรณีของวัฒนธรรมองค์กรของมูลนิธิองค์กรเอกชนแห่งนี้ มีผลต่อการดูแลแม่ขาวเปรียบเสมือนเป็นคนในครอบครัว ดังที่ผู้เขียนได้อธิบายไปในหัวข้อก่อนหน้านี้ถึงความรู้สึกของแม่ขาวที่เปรียบที่นี้เป็นบ้านเป็นครอบครัวของเธอ แต่สำหรับวัฒนธรรมการทำงานขององค์กรรัฐนั้นที่เน้นแบบ

เป็นทางการและมีช่องว่างระหว่างผู้ดูแลกับผู้ที่อยู่ในความดูแล เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการของการคุ้มครองดูแลแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้ดูแลและผู้ที่เกี่ยวข้องอยู่ในความดูแลจากองค์กร ก็จะไม่มีความสัมพันธ์ที่ต้องพบปะติดต่อกัน หรือขอความช่วยเหลือแบบนอกรอบ ดังนั้นจึงส่งผลให้การอยู่ในองค์กร ต้องจะต้องแสดงศักยภาพของความเป็นแม่ และมีความเข้มแข็งทางจิตใจอย่างมากในการต้องพึ่งตนเองให้ได้ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางนโยบายการส่งกลับขององค์กร ทำให้ตัวเธอได้ออกจากที่นี่โดยเร็ว ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ต้องไม่ได้รู้สึกถึงความเป็นบ้านหรือเป็นแหล่งที่พึ่งพิงได้อย่างสนิทใจ เพราะรู้ว่าสักวันเธอจะต้องออกไปใช้ชีวิตข้างนอกและเลี้ยงดูลูกให้ได้

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่านี่คือวัฒนธรรมขององค์กรรัฐนั่นเอง ในฐานะการเป็นตัวแทนรูปแบบขององค์กรที่เป็นแบบทางการ (formal organization) เป็นลักษณะการทำงานภายใต้รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเจ้าหน้าที่รัฐในฐานะหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลช่วยเหลือต่อเหยื่อผู้ที่ได้รับความเสียหายมาจากขั้นตอนตามกฎหมายและปลายทางที่จะต้องถูกส่งมายังที่แห่งนี้ ถึงแม้บรรยากาศของที่นี่จะมีระดับของความเบาบางลงเพราะอาจไม่ใช่ผู้หญิงทุกคนที่อยู่ในที่นี่จะเป็นผู้ร้ายหรือผู้กระทำความผิดร้ายแรงต้องโทษหนักก็ตาม

ท้ายสุดแล้วองค์กรมีส่วนช่วยผู้หญิง 2 คนนี้ในการปรับประคองจนสามารถผ่านวิกฤตไปได้ โดยการเปรียบเทียบรูปแบบและลักษณะการทำงานระหว่าง 2 องค์กรที่ผู้เขียนได้ทำการเลือกลงสนามเก็บข้อมูลจากกรณีศึกษาที่อยู่ในความคุ้มครองดูแลอันมีความแตกต่างกันของสถานภาพของตัวกรณีศึกษาเอง กล่าวคือความเป็นแม่ คือปรัชญาขององค์กร อย่างในกรณีของตองที่อยู่ในองค์กรรัฐบาล การดูแลเรื่องความเป็นแม่เป็นตามขนบกฎเกณฑ์ จะอยู่ในบริบทของความเป็นสังคมที่ปิด มีความเข้มงวดตามแบบแผนของสถานคุ้มครองหรือจะว่าเป็นน้องๆของคุณก็ว่าได้ และในการเข้ามาสู่การถูกคุ้มครองดูแลโดยองค์กรแห่งนี้ แน่แน่นอนย่อมเป็นไปได้โดยความไม่เต็มใจ ส่วนในขณะที่ยังคงมีคุณลักษณะของการเข้ามาใช้บริการโดยสมัครใจ มาหาที่พึ่งพิง ฉะนั้นจึงมีภาพลักษณ์ของการให้บริการ ด้วยปรัชญาการทำงานเรื่องความเป็นแม่ผูกติดอยู่กับความเป็นครอบครัว มีความอบอุ่นตามแบบแผนของความเป็นมูลนิธิในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ประสบปัญหาชีวิตมา โดยที่ผู้เขียนพบว่าที่นี่มีลักษณะของการทำงานที่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตรงตามเป้าหมายของการทำงานก่อนเสมอ ด้วยปรัชญาการทำงานขององค์กรเอง อย่างไรก็ตามสิ่งที่เหมือนกันคือ ความคาดหวังในทางสังคมวัฒนธรรม ผ่านรูปแบบประเภทของความรู้ที่ได้รับความชอบธรรมและผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติทั้งหลาย หากมองเพียงผิวเผินนั้น องค์กรรัฐอาจดูเข้มงวดและมีระเบียบแบบแผนมากในการจัดการดูแล แต่ท้ายที่สุดแล้วกลับมีความยืดหยุ่นอยู่ในที่

ภาพที่ 3.1 แสดงวัฏจักรการถูกช่วยเหลือและการตอบสนองต่อความคาดหวังขององค์กร

แสดงความสัมพันธ์ขององค์กรในการดูแลแม่ในภาวะวิกฤต แล้วส่งผลมายังศักยภาพในการพึ่งตนเองเพื่อหัดยืนในการเลี้ยงดูลูกท่ามกลางสภาวะการเกิดวิกฤตความเป็นแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูกโดยลำพังให้ได้ นอกจากนี้ผู้เขียนต้องการเปรียบเทียบบริบทของการได้รับความช่วยเหลือโดยอิทธิพลจากการอยู่ในสภาพการดูแลจากองค์กรที่แตกต่างกันระหว่างองค์กรที่มีความเป็นทางการสูงกับองค์กรที่มีความยืดหยุ่นสูง ว่าในปัจจุบันแม่ในภาวะวิกฤตจะมีวิถีคิดในการมองตนเองและพัฒนาการต่อการดำรงชีวิตและใช้ชีวิตอย่างไร จะเข้มแข็ง หรืออ่อนแอ การมีทุนทางอาชีพ สังคม วัฒนธรรม มากน้อยแตกต่างกันอย่างไร นั่นก็คือ การสะท้อนศักยภาพในการพึ่งพาตนเองได้มากขึ้นเพียงใด จากบุคลิกเดิมและลักษณะส่วนบุคคล และลักษณะแนวทวนโยบายการช่วยเหลือจากองค์กรช่วยไปในทิศทางใดบ้าง ซึ่งผู้เขียนขอแจกแจงสรุปรายละเอียดของข้อมูลอีกครั้ง ดังนี้

ความพร้อมในการดำรงชีพ ในกรณีของตองการปูพื้นเรื่องการศึกษาก่อนออกไปผจญชีวิตข้างนอก จะสอดคล้องกับนโยบายส่งกลับขององค์กร ซึ่งวิเคราะห์ว่าองค์กรทำเพราะตอบสนองปรัชญาการทำงานของตนเอง ทำตามหลักการ อย่างในกรณีแม่ขาว เรื่องอาชีพ เพราะปัญหาของแม่ขาวมีภาระเรื่องลูก ปากท้องเศรษฐกิจที่ต้องได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน การติดต่อหางานให้ทำ เพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งของตนเองและลูกได้ในตอนนั้น ยามที่สามีทิ้งไป

ต่อมาในด้านของความพร้อมทางด้านสังคมและวัฒนธรรม กรณีทั้งตองและแม่ขาว ต่างโดดเดี่ยวไร้บ้าน ไร้ญาติพี่น้อง ไร้ครอบครัวที่อบอุ่น ถึงแม้จะต่างด้วยวัยและภูมิปัญญา แต่ก็ไม่มีญาติพี่น้องที่พึ่งพาได้จริงๆ ตองต้องกลับไปอยู่กับย่า ซึ่งพบว่าย่าเองก็ไม่ค่อยสนิทใจและหวาดระแวงกลัวว่าจะกลับมาเป็นภาระทิ้งลูกให้กับคนเลี้ยง และด้วยความที่ตองหนีออกจากบ้านมานาน การจะกลับไปจึงมี

ขั้นตอนเยอะแยะที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือขององค์กร นั่นคือ เรื่องนโยบายการส่งกลับ คือ การวางขั้นตอนเอาลูกไปปูทางไว้ก่อน เพื่อความสนใจของครอบครัว ทั้งด้านความรู้สึก และด้านเศรษฐกิจ การกลับไปพร้อมกันอาจทำให้ครอบครัวตั้งตัวไม่ทัน ส่วนแม่ขานั่น สังคมของเธอก็คือองค์กร เกิดการสถาปนาความเป็นครอบครัวขึ้นมา โดยความสนิท ใกล้ชิด และผลจากปรัชญา นโยบายขององค์กรที่เน้นดูแลแบบ ทั้งเงินเนอเธอร์แลนด์ช่วงชีวิตของผู้มารับบริการ จึงทำให้เกิดความผูกพัน ความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นต่อการดำรงชีวิต ในกรณีของตองด้านวัฒนธรรมนั้น คือ การตระหนักรู้ถึงความเป็นแม่ ความรับผิดชอบประมาณสำหรับวัยของตน คือ ยังเที่ยวเล่น แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ลืมปฏิบัติหน้าที่ของความเป็นแม่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับองค์กรในแง่ที่เป็นคนสถาปนาความคิดและความรู้สึกของการเป็นแม่ การรักและห่วงหาผูกพัน ผ่านรูปแบบนโยบายการดูแลขององค์กรในเรื่องการอบรมหล่อหลอมปลูกฝัง จัดเวลาความเป็นแม่ให้เกิดขึ้น แต่ขณะเดียวกันที่ในฐานะของผู้ปฏิบัติการทางสังคมเช่นตอง ก็มีมาให้ ความหมายและต่อต้านชัดเจนในลักษณะของการตีแผ่ คือเสียบ กับความรับผิดชอบในฐานะความเป็นแม่ที่องค์กรบอกว่าต้องทำและดีงาม ด้วยขนาดวัยของตอง จึงขัดแย้งกับความรู้สึกเล็กๆ แต่ตองก็พยายามปรับสมดุลเพื่อให้เป็นไปตามสิ่งที่องค์กรต้องการ สำหรับแม่ขานเองด้านวัฒนธรรม คือ จากพื้นฐานของการสถาปนาความเป็นครอบครัวกับองค์กร ดังนั้น จึงมีความรู้สึกของการเป็นหนี้บุญคุณอยู่ในที่ “หากไม่มีที่นี่ ก็ไม่รู้ว่าจะชีวิตนี้ที่จะเป็นอย่างไร”

ทั้งนี้ในพอมองย้อนกลับมาในส่วนของพัฒนาศึกยภาพ (development) ด้านจิตใจ ตองกับแม่ขาน ใครที่มีพัฒนาการและพลังด้านบวก (empower) มากกว่ากัน ซึ่งการจะหาคำตอบได้นั้นก็ต้องย้อนกลับไปดูข้างต้น ทั้งเรื่องนโยบายการดูแลขององค์กร และวัฒนธรรมการทำงานขององค์กร การเตรียมความพร้อมในการดำรงชีพและความสัมพันธ์ทางสังคมวัฒนธรรม หรือก็คือการมองย้อนกลับไปถึงจุดเริ่มต้นของการถูกช่วยเหลือโดยองค์กรนั้นๆ อันมีส่วนต่อพัฒนาการในการพึ่งพาตนเองได้ของกรณีศึกษาทั้ง 2 คนนั่นเอง ดังนั้นกล่าวโดยสรุปจากสิ่งต่างๆที่เป็นประเด็นในบทที่ว่าด้วยปฏิสัมพันธ์กับองค์กรนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการมีองค์กรและบริการทางสังคมที่คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาและเป็นสิ่งที่ผู้หญิงที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือเป็นแม่ในภาวะวิกฤตเหล่านั้นสามารถเข้าถึงได้ จะมีส่วนอย่างมากในการช่วยให้ผ่านพ้นปัญหาวิกฤตไปได้ (ณัฐธยา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา: ออนไลน์)